

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 25

FÖRSTA KAMMAREN

1960

11–16 november

Debatter m. m.

Fredagen den 11 november

	Sid.
Svar på interpellation av herr Söderquist ang. utlandssvenskarnas rätt till folkpension	3
Interpellation av herr Sundin ang. den praktiska yrkesutbildningen	5

Tisdagen den 15 november

Interpellation av herr Nestrup ang. fortsatta förordnanden för rektorerna vid skolväsendets omorganisation	7
--	---

Onsdagen den 16 november

Om fullgörande inom hemvärdet av den tredje repetitionsövningen	9
Besiktning av hästar, som i fredstid uttagits för krigsmaktens behov	10
Förbättrad samordning mellan enhetsskola och yrkesskola, m. m.	12
Om en ny kustradiostation på sydkusten	14
Tillgodoräknande i merithänseende av tjänstgöring som ungdomsinstruktör	15
Om sänkning av fordons- och brännoljeskatten för omnibussar ..	17
Likalönsprincipen, m. m.	18
Arbetsvärdering beträffande vissa tjänster inom det statliga avlöningssystemet	31
En ekonomisk uppskattning av hushållsarbetet	39
Utjämnning mellan församlingarna av kostnaderna för byggande och underhåll av kyrka	48
Interpellation av herr Åkesson ang. inskränkning av driften å järnvägen Malmö—Simrishamn	49

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 16 november	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 157, om vissa organisationsfrågor rörande försvaret m. m.	9
— nr 158, om begränsningar i försvarsattachéorganisationen	9
— nr 159, om ekonomisk vidareutbildning för viss personal inom krigsmakten	9
— nr 160, om fullgörande inom hemvärnet av den tredje repetitionsövningen	9
— nr 161, om ändrad organisation av utbildningen inom armén ..	10
— nr 162, om besiktning av hästar, som i fredstid uttagits för krigsmaktens behov	10
— nr 163, om viss ändring av bestämmelserna rörande trakta- mentsersättning till värnpliktiga	11
— nr 164, ang. vissa organisationsfrågor beträffande hälsovården i skolorna	11
— nr 165, om förbättrad samordning mellan enhetsskola och yr- kesskola, m. m.	12
— nr 166, ang. möjligheterna att minska den statliga kontrollen över kommunala organ	14
— nr 167, om decentralisering av statens elektriska inspektion ..	14
— nr 168, om en ny kustradiostation på sydkusten	14
— nr 169, om tillgodoräknande av viss tjänstgöring som ungdoms- instruktör	15
Bevillningsutskottets betänkande nr 78, om sänkning av fordons- skatten och brännoljeskatten såvitt avser omnibussar	17
Andra lagutskottets utlåtande nr 58, om likalönsprincipen, m. m. ..	18
— nr 59, om arbetsvärdering beträffande vissa tjänster inom det statliga avlöningssystemet	31
— nr 60, om en ekonomisk uppskattning av hushållsarbetet, m. m.	39
— nr 62, om arbetstidsreglering för personal inom den yrkesmäs- siga biltrafiken, m. m.	47
Tredje lagutskottets utlåtande nr 30, om utjämning mellan försam- lingarna av kostnaderna för byggande och underhåll av kyrka	48
Jordbruksutskottets utlåtande nr 39, om åtgärder för att öka be- ståndet av lax	48
— nr 40, om utredning angående områden för trålfiske vid ost- kusten	48

Fredagen den 11 november

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Anderberg* för tiden den 16—den 23 i denna månad för utrikes resa.

Ang. utlandssvenskarnas rätt till folkpension

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet *NILSSON*, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Söderquists* interpellation angående utlandssvenskarnas rätt till folkpension, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr *Söderquist* har frågat, om jag vill medverka till sådana åtgärder att svenska medborgare, som bosätter sig utomlands, får rätt till svensk folkpension, därest inte en konvention med landet i fråga säkerställer en motsvarande pension.

Till svar härpå vill jag meddela, att jag ämnar förorda att nästa års riksdag får ta ställning till förslag om lagändring, som möjliggör att svenska medborgare eller medborgare i annat nordiskt land, som börjat uppbära svensk folkpension i form av ålderspension, får behålla denna pension efter flyttning till ett annat nordiskt land intill dess de blir berättigade till folkpension enligt det nya bosättningslandets lagstiftning. Det har nämligen visat sig föreligga förutsättningar för att de nordiska länderna kan ingå överenskommelse om ett tillägg till den nordiska konventionen om social trygghet, innebärande att ålderspension, som börjat utgå i ett av länderna, fortsätter att utgå efter flyttning till

ett annat land under väntetiden till dess pension kan utgå från det senare landets folkpensionering. Förslag om ett sådant tillägg till konventionen har enligt en rekommendation av Nordiska rådet utarbetats av ett underutskott till Nordiska socialpolitiska kommittén.

Vidare vill jag erinra om att det för närvarande pågår ett reformarbete, som berör stora delar av vår pensionslagstiftning. Under detta arbete övervägs även frågan om möjligheterna att utge folkpension till utomlands bosatta svenska medborgare i vidare omfattning än som avses med de nya regler, som jag ämnar föreslå redan nästa år. Det är min förhoppning, att mera generella bestämmelser om rätt till folkpension i vissa fall vid bosättning utomlands skall kunna inflyta i ett förslag till reformerad pensionslagstiftning, som framlägges vid 1962 års riksdag. Ännu är det dock för tidigt att ingå på den närmare utformningen av sådana bestämmelser.

Herr *SÖDERQUIST* (fp):

Herr talman! För socialministerns svar på min interpellation ber jag att få tacka. Min tacksamhet gäller även innehållet i svaret. Jag tolkar nämligen detta som ett uttryck för klart intresse från herr statsrådets sida att få utlandssvenskarnas folkpensionsfråga ordnad på ett för dessa våra landsmän mera tillfredsställande och rättvist sätt än enligt nuvarande förhållanden.

Låt mig emellertid utöver detta tack uttala den förhoppningen, att de reformförslag, som interpellationssvaret aviserar, kommer att avse inte blott de svenskar i utlandet som redan är folkpensionärer vid flyttningen till det nya landet, utan också den som vid det tillfället kan ha ett antal år kvar till folkpensionsåldern!

Man såge gärna vidare att hänsyn kun-

Ang. utlandssvenskarnas rätt till folkpension

de tas till det förhållandet att folkpensionen i Sverige är åtskilligt bättre än i vissa andra länder. Då detta — efter vad som upplysts — gäller även s. k. konventionsländer, är det önskvärt att också konventionerna blir föremål för översyn.

Till sist vill jag uttrycka den förhoppningen, att herr statsrådet skall lyckas genomföra sina planer på detta område i minst den tämligen snabba takt interpellationssvaret ger antydan om.

Jag ber ännu en gång att få framföra mitt tack.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Anmälades att till kammaren överlämnats

dels Kungl. Maj:ts skrivelse nr 173, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation,

dels ock Kungl. Maj:ts proposition nr 182, angående bestridandet av kostnader för svenska FN-styrkor m. m.

Den kungl. skrivelsen och den kungl. propositionen blevo nu var för sig föredragna och lagda på bordet.

Anmälades och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning angående omorganisation av riksdagens ekonomibyrå.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 157, i anledning av väckt motion om vissa organisationsfrågor rörande försvaret m. m.;

nr 158, i anledning av väckt motion om begränsningar i försvarsattachéorganisationen;

nr 159, i anledning av väckta motioner om ekonomisk vidareutbildning för viss personal inom krigsmakten;

nr 160, i anledning av väckta motioner om fullgörande inom hemvärnet av den tredje repetitionsövningen;

nr 161, i anledning av väckta motioner om ändrad organisation av utbildningen inom armén;

nr 162, i anledning av väckta motioner om besiktning av hästar, som i fredstid uttagits för krigsmaktens behov;

nr 163, i anledning av väckt motion om viss ändring av bestämmelserna rörande traktamentsersättning till värnpliktiga;

nr 164, i anledning av väckta motioner rörande vissa organisationsfrågor beträffande hälsovården i skolorna;

nr 165, i anledning av väckt motion om förbättrad samordning mellan enhetsskola och yrkesskola, m. m.;

nr 166, i anledning av väckta motioner angående möjligheterna att minska den statliga kontrollen över kommunala organ;

nr 167, i anledning av väckta motioner om decentralisering av statens elektriska inspektion;

nr 168, i anledning av väckta motioner om en ny kustradiostation på sydkusten; och

nr 169, i anledning av väckta motioner om tillgodoräknande av viss tjänstgöring som ungdomsinstruktör;

bevillningsutskottets betänkande nr 78, i anledning av väckta motioner om sänkning av fordonsskatten och brännolja-skatten såvitt avser omnibussar;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 58, i anledning av väckta motioner om likalönsprincipen, m. m.;

nr 59, i anledning av väckta motioner om arbetsvärdering beträffande vissa tjänster inom det statliga avlöningssystemet;

nr 60, i anledning av väckta motioner om en ekonomisk uppskattning av hushållsarbetet, m. m.; och

nr 62, i anledning av väckt motion om arbetstidsreglering för personal inom den yrkesmässiga biltrafiken, m. m.;

tredje lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av motioner om utjämning mellan församlingarna av kostnaderna för byggande och underhåll av kyrka; samt

Interpellation ang. den praktiska yrkesutbildningen

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av väckta motioner om åtgärder för att öka beståndet av lax; och

nr 40, i anledning av väckt motion om utredning angående områden för trålfiske vid ostkusten.

Interpellation ang. den praktiska yrkesutbildningen

Herr SUNDIN (cp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! En av grundtankarna i samband med 1950 års principbeslut om den framtida skolan var att den obligatoriska skolan skulle få ett praktiskt utbildningsmål likvärdigt med det teoretiska utbildningsmålet. Man ville därigenom komma bort från parallellskolsystemets urvalstänkande vid intagning till läroverk och andra teoretiskt inriktade studievägar och samtidigt eliminera riskerna för att de praktiska yrkena skulle kunna påräkna allenast ett negativt resturval för sin rekrytering.

För fullföljande av dessa tankegångar förutsattes bl. a. en utbyggnad av den praktiska utbildningen. Efter 1955 års beslut om yrkesutbildningen har också en omfattande utbyggnad skett, varvid inte minst kommuner och landsting ådagalagt ett starkt positivt intresse. Denna utveckling är givetvis i och för sig glädjande. Dock har ännu inte kunnat skapas »klara konturer och mål för den praktiska undervisningen, mål, som kunna tåla konkurrens med en god teoretisk utbildning», vilket ju var en bärande linje i samband med principbeslutet 1950. Att man ännu inte kommit så långt i detta avseende är i och för sig förklarligt, bl. a. med hänsyn till att yrkesskolorna hittills endast i mindre utsträckning rekryterats med elever från enhets skolans nionde klass. Inte desto mindre framstår det som synnerligen angeläget att dessa brister snarast elimineras. Att döma av den kommuniké som utsändes i samband med skolberedningens sammanträde i Visby har beredningen beträffande utformningen av nionde klassen intagit en

ståndpunkt, som medför att bl. a. frågan om anknytning mellan enhetsskolan och yrkesskolorna kommer i ett annat läge, vilket ytterligare aktualiserar här nämnda spörsmål.

Skall de praktiska utbildningsvägarna såsom förutsatts utgöra ett konkurrenskraftigt alternativ till de teoretiska, måste de praktiska utbildningsvägarna inom den obligatoriska skolan leda till klara och preciserade fortbildningsmöjligheter. Den praktiska utbildningen måste få studiemål, som av ungdomen upplevs som jämställda med de teoretiska. Ett visst studieval får inte bli en återvändsgränd, vilket bl. a. förutsätter övergångsmöjligheter till andra studievägar. Detta i sin tur förutsätter att t. ex. en viss praktisk yrkeslinjes allmänna kompetensvärde kan anges och ev. erforderliga möjligheter till komplettering för övergång till annan studiebanan skapas. De praktiska utbildningsvägarna bör i tillämplig del ha paritet med de fasta normer i fråga om betyg, metoder, undervisningsinnehåll m. m., som råder inom de sedan lång tid etablerade teoretiska skolorna.

Vårt skolsystem befinner sig för närvarande i en omprövningsprocedur inför det allmänna genomförandet av den nioåriga skolan, som skall äga rum under innevarande årtionde. Det är av största vikt att dessa frågor rörande den praktiska yrkesutbildningen därvid inte åsidosättes. Innevarande år har tillsatts en särskild utredning rörande de gymnasiala utbildningsvägarna efter den nioåriga skolan. Enligt min mening är det befogat att en motsvarande utredning rörande den praktiska yrkesutbildningen snarast tillsättes.

Läraryrket spelar en avgörande roll för undervisningens effektivitet och kvalitet och måhända också för den sociala värderingen av en viss undervisning. Beträffande den praktiska yrkesutbildningen inställer sig härvidlag spörsmål, som inte i längden kan lämnas åt sidan. I proposition till årets riksdag ansåg sig icke departementschefen böra ta ställning till de av 1955 års sakkunniga för yrkesutbildningens centrala ledning och

Interpellation ang. den praktiska yrkesutbildningen

viss lärarutbildning väckta frågorna om upprättande av ett statligt lärarinstitut utan förordade, att fortsatta undersökningar skulle bedrivas, främst rörande lokalisering. Riksdagen ville inte motsätta sig detta uppskov men framhöll vikten av att förslag snarast förelades riksdagen rörande lärarinstitutets och övriga utbildningsanstalters lokalisering.

För rekryteringen av goda lärarkrafter spelar givetvis anställningsvillkoren en betydande roll. Därvid är att märka att tjänsterna för yrkeslärare i industri, handel och hantverk — med undantag i viss mån för de fast anställda yrkeslärarna vid de centrala verkstadsskolorna — inte är inplacerade i det statliga lönesystemet. Även om det under den gångna uppbyggnadsperioden för yrkesutbildningen funnits skäl för att en inplacering inte skett, skulle det ur yrkesutbildningens synpunkt vara mindre tillfredsställande om nuvarande ordning blir bestående även framgent. Det förtjänar påpekas att förut nämnda sakkunniga i sitt betänkande rörande utbildning av lärare i yrkesämnen framhöll, att kravet på inplacering av yrkeslärarna i det statliga lönesystemet inte längre låter sig avvissas.

Med hänvisning till vad jag här anført anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande frågor.

1. Är statsrådet beredd att snarast vidtaga åtgärder för tillsättande av en utredning rörande den praktiska yrkesutbildningens ställning och mål i enlighet med vad i interpellationen anförts?

2. Har statsrådet för avsikt att till nästa års riksdag framlägga förslag rörande nämnda lärarinstituts och övriga utbildningsanstalters lokalisering?

3. Har statsrådet för avsikt att vidtaga åtgärder för inplacering av tjänsterna för yrkeslärare i industri, hantverk och handel i det statliga lönesystemet?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spørsmål finge framställas.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 14.17.

In fidem

Fritz af Petersens.

Tisdagen den 15 november

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Herr *Bengtson* anmälde, att han infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollen för den 8 och den 9 innevarande månad.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Boheman* för tiden från och med denna dag intill sessionens slut i och för fullgörande av uppdrag som svenskt ombud vid Förenta Nationernas församling i New York.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 357, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 26 § förordningen den 3 april 1959 (nr 92) om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.; och

nr 358, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om bidrag till vanföra ägare av motorfordon.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 359, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen angående förbud mot införsel till riket av varor med oriktig ursprungsbezeichnung;

nr 360, i anledning av väckta motioner om vissa undantag från bestämmelserna angående yrkesmässig automobiltrafik; och

nr 361, i anledning av väckt motion angående decentralisering av tillståndsgivningen beträffande yrkesmässig biltrafik.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts skrivelse nr 173, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 182, angående bestridandet av kostnader för svenska FN-styrkor m. m.

Föredrogs och lades till handlingarna den av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälan, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning angående omorganisation av riksdagens ekonomibyrå.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 157—169, bevillningsutskottets betänkande nr 78, andra lagutskottets utlåtanden nr 58—60 och 62, tredje lagutskottets utlåtande nr 30 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 39 och 40.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 183, med förslag till lag om ändrad lydelse av 12 § 2 mom. civilförsvarslagen den 22 april 1960 (nr 74);

nr 184, angående omorganisation av örlogsvarven; samt

nr 185, angående om- och tillbyggnad av kirurgiska kliniken vid serafimerlasaretet.

Interpellation ang. fortsatta förordnanden för rektorer vid skolväsendets omorganisation

Herr NESTRUP (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! I samband med den pågående omorganisationen av skolväsendet genom övergång till försöksskola

Interpellation ang. fortsatta förordnanden för rektorer vid skolväsendets omorganisation

och i samband med den nioåriga skolans införande som normal obligatorisk skolform över hela landet under 1960-talet kan vissa problem komma att uppstå, när det gäller rektorerna såväl i den nuvarande folkskolan och försöks-skolan som i vissa icke obligatoriska skolor. Dessa problem består främst i att underlaget för rektorstjänster kan komma att minska av olika anledningar och att det sålunda inte skulle räcka till för det antal rektorer som f. n. finns i en kommun. I vissa fall kan det vara fråga om att i en kommun, på grund av samverkan med annan eller andra kommuner rörande skolväsendet, underlaget för skolledarorganisationen i kommunen reduceras eller försvinner. I andra fall kan det röra sig om kommuner, där realskolor (och ev. motsvarande andra icke-obligatoriska skolor) avvecklas och tjänsteunderlaget i den införda nioåriga skolan inte räcker till för det antal rektorer som finns f. n. De befattningshavare det här rör sig om är som bekant förordnade för viss tid. Formellt har de alltså att räkna med en i fråga om anställningen såsom rektor begränsad trygghet. Som regel brukar emellertid omförordnande äga rum; det vanligaste undantaget från denna regel är att vederbörande själv icke önskar komma i fråga för nytt förordnande. De här berörda problemen avser emellertid andra hinder för fortsatt förordnande, och de sammanhänger med att en av statsmakterna och kommunerna företagen omorganisation av skolväsendet kan påverka tjänsteunderlaget för rektorsbefattningarna i kommunerna. Om detta skulle leda till att rektorer i olika skolformer inte kan få fortsatt förordnande, kan många personliga problem uppstå för dem. Hur kommer det t. ex. att gå med förordnandepensioner i den mån vederbörande inte redan har full kvalifikationstid? Många har säkerligen i kommunen gjort investeringar i egna bostäder, som skulle behöva avvecklas. En återgång till lärartjänst kanske i vissa fall skulle betyda ekonomiskt avbräck. Dessa rent personliga problem för en grupp av befattnings-

havare är i och för sig skäl för att man borde undvika att vägra fortsatt förordnande på grund av omorganisation. Men även ur skolväsendets och allmännyttans synvinkel bör man undvika att göra sig av med dugande skolledare, vilkas insatser behövs så väl i skolväsendet. Särskilt under den förestående omorganisations- och uppbyggnadsperioden under 1960-talet och början av 1970-talet måste det för skolans huvudmän vara angeläget att försäkra sig om fortsatt medverkan i rektorsbefattningar från dessa krafter. Därför borde man undersöka möjligheten av att övergångsvis ha kvar de nuvarande rektorerna i kommunerna eller i andra kommuner i den mån de själva önskar fortsätta och söka bereda samtliga motsvarande uppgifter även efter det att skolan omorganiserats. Detta måste vara huvudlinjen. I den mån det inte går att lösa de uppkomna problemen efter denna huvudlinje uppstår behov av att lösa vissa problem som är konsekvenser av att fortsatt förordnande omöjliggörs av omorganisationen, bl. a. den nysnämnda frågan om förordnandepensionen, kostnader i samband med förflyttning o. s. v.

Under hänvisning till ovanstående får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få ställa följande frågor:

1) Vilka åtgärder ämnar man från det allmännas sida vidta för att försäkra sig om dessa skolledares medverkan i fortsättningen och alltså möjliggöra fortsatta förordnanden för de rektorer som även efter omorganisationen önskar fortsätta i nuvarande eller motsvarande befattningar?

2) Vilka åtgärder planeras för att lösa de problem som kan uppstå för dessa befattningshavare i den mån fortsatt förordnande inte blir möjligt till följd av omorganisationen?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades en av herr *Hanson, Per-Olof*, under sammanträdet till herr talmannen överlämnad, av honom och herr *Hedblom* undertecknad motion, nr 708, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 175, med förslag till lag om parkeringsbot, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.10.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 16 november

Kammaren sammanträdde kl. 11.00; och dess förhandlingar leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades fröken *Nordström* för tiden den 24—den 29 innevarande månad för att på uppdrag av socialdeparatementet deltaga i internationella överläggningar i Paris om sociala hemhjälsfrågor.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 356, till Konungen i anledning av väckt motion rörande anordnande av skolkolor i bostadshus.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 183, med förslag till lag om ändrad lydelse av 12 § 2 mom. civilförsvarslagen den 22 april 1960 (nr 74).

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 184, angående omorganisation av örlogsvarven; samt

nr 185, angående om- och tillbyggnad av kirurgiska kliniken vid serafimerlasarettet.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott motionen nr 708.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 157, i anledning av väckt motion om vissa organisationsfrågor rörande försvaret m. m.;

nr 158, i anledning av väckt motion om begränsningar i försvarsattachéorganisationen; och

nr 159, i anledning av väckta motioner om ekonomisk vidareutbildning för viss personal inom krigsmakten.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om fullgörande inom hemvärnet av den tredje repetitionsövningen

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 160, i anledning av väckta motioner om fullgörande inom hemvärnet av den tredje repetitionsövningen.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Svanström* och *Mattsson* (I: 342) samt den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Vä m. fl. (II: 428), hade hemställts, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning rörande möjligheterna att förlägga den tredje repetitionsövningen för de värnpliktiga till hemvärnet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 342 och II: 428 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Om fullgörande inom hemvärnet av den tredje repetitionsövningen

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Om hemvärnets betydelse behöver inte särskilt ordas i denna församling. När det gäller den sista repetitionsövningen, som ju i allmänhet fullgöres då vederbörande värnpliktig befinner sig i ganska hög ålder, har jag den meningen att övningen inte är så välplacerad ur krigsmaktens synpunkt. Enligt min mening skulle, såsom också framhålles i motionen, ett fullgörande av den sista repetitionsövningen i hemvärnets mycket väl kunna försvaras.

Fördelarna med en sådan anordning torde vara att den skulle ge stöd och stadga åt hemvärnets och att repetitionsövningarna dessutom kunde förläggas till tider som vore lämpliga ur produktionslivets synpunkt. Vidare skulle tiden för repetitionsövningen eventuellt kunna förkortas och den måhända kunna uppdelas på två eller flera veckokurser, och därigenom skulle betydande besparingar åstadkommas. Vissa kategorier av värnpliktiga kunde självfallet i stället för att fullgöra sista repetitionsövningen i hemvärnets göra motsvarande tjänst i civilförsvaret.

Utskottet anför att den utredning rörande värnpliktsutbildningen som har tillsatts överväger möjligheterna att med hänsyn till totalförsvarets behov samordna hemvärnets och de frivilliga försvarsorganisationernas utbildning och verksamhet i förhållande till ordinarie utbildning av värnpliktspersonal. Det synes sålunda möjligt att de synpunkter som anförts i motionen kommer att beaktas av utredningen.

Herr talman! I förhoppning att så kommer att ske vill jag inte på denna punkt framföra något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 161, i anledning av väckta motioner om ändrad organisation av utbildningen inom armén, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. besiktning av hästar, som i fredstid uttagits för krigsmaktens behov

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 162, i anledning av väckta motioner om besiktning av hästar, som i fredstid uttagits för krigsmaktens behov.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svanström* (I: 230) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Gränö *m. fl.* (II: 276), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att besiktning av hästar, som i fredstid uttagits för krigsmaktens behov, skulle ske hos vederbörande hästägare eller att vederbörande hästägare måtte beredas skälig ersättning, då häst uppvisades vid s. k. besiktningsmöte.

Utskottet hade i det nu ifrågakarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 230 och II: 276 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Frågan om ersättning till hästägare som åläggs att uppvisa sina hästar för inmönstring har varit föremål för behandling vid upprepade tillfällen här i riksdagen.

I motionerna redovisas att gällande bestämmelser innebär att ersättning utgår med 30 öre per kilometer till de hästägare som har en sträcka överstigande fem kilometer från sin bostad till uppvisningsplatsen. Någon som helst ersättning för förlorad arbetstid utgår däremot icke. Nu föreslås i motionerna att man i stället för att förlägga uppvisningarna till en bestämd plats skulle låta besiktningen ske hos vederbörande hästägare. Denna besiktning skulle enligt motionärerna kunna verkställas med en något reducerad uttagningsnämnd. Om exempelvis en enda person skulle kunna verkställa besiktningen på vederbörande gård, kunde kostnaderna sannolikt nedbringas. I motionerna anföres att om detta inte lämpligen kan ske, bör bl. a. ersättning för förlorad arbetstid utgå till hästägarna.

Ang. besiktning av hästar, som i fredstid uttagits för krigsmaktens behov

Statsutskottet anför att utskottet vid 1956 års riksdag med anledning av motioner i ämnet fann det önskvärt att de med uttagningsförfarandet förenade olägenheterna för hästägarna ävensom kostnaderna i samband med uppvisande av häst för uttagningsbesiktning i möjligaste mån begränsades. Denna utskottets skrivning godkändes av 1956 års riksdag. Vid 1959 års riksdag fattades beslut som innebar ett fastställande av de nyss relaterade bestämmelserna.

I år säger utskottet att det inte finns någon anledning att på nytt ta upp denna fråga till omprövning, då några nya omständigheter icke inträffat i förhållande till det beslut som fattades år 1959.

Jag kan möjligen personligen försvara mig med att jag inte var ledamot av riksdagen då detta beslut fattades. Jag har därför tagit detta tillfälle i akt för att framhålla det enligt min mening oriktiga förhållandet att en viss kategori av medborgare i samhället i en sak som ytterst gäller landets försvar skall åsamkas besvär och kostnader vilka övriga medborgare inte har.

Jag ber därför, herr talman, att med anledning av det anförda få yrka bifall till motionerna.

Herr PÅLSSON (cp):

Herr talman! Motionären har här yrkat bifall till sin motion, och han har själv redovisat vad utskottet har sagt om den.

Jag vill erinra om att riksdagen så sent som i fjol fattade beslut i det här ärendet, och utskottet har inte funnit anledning att redan efter ett år föreslå nya och ändrade grunder. Det är klart att det ligger någonting i vad motionären framhåller, att hästägarna förorsakas vissa kostnader för att inställa sina hästar till besiktningsmötena, men det kan vara värt att erinra om att 1959 års beslut innebar en ganska klar förbättring för hästägarna i det avseendet. Man får väl ändå avvakta tiden något mera innan man på nytt vidtar ändringar på

det här området. Hela försvarsproblemet och därmed även hästarnas roll i sammanhanget lär väl i samband med övriga spörsmål bli föremål för förnyade utredningar, och man bör kanhända avvakta dessa utredningars resultat eller i varje fall vänta ytterligare någon tid innan man vidtar någon ny ändring.

Herr talman! Jag ber att med det sagda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVANSTRÖM (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt som herr Pålsson anför, att 1959 års beslut innebar vissa förbättringar. Det är självklart att hästägarna är tacksamma för den saken, men det hindrar inte att även det i fjol fattade beslutet och dess utformning innebär orättvisor mot en liten begränsad grupp i samhället.

Jag vidhåller därför, herr talman, mitt yrkande om bifall till motionerna.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu fördragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 163, i anledning av väckt motion om viss ändring av bestämmelserna rörande traktamentsersättning till värnpliktiga; och

nr 164, i anledning av väckta motioner rörande vissa organisationsfrågor beträffande hälsovården i skolorna.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om förbättrad samordning mellan enhets- skola och yrkesskola, m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 165, i anledning av väckt motion om förbättrad samordning mellan enhetsskola och yrkesskola, m. m.

I en inom första kammaren väckt motion (I: 369) hade herr *Tage Johansson* föreslagit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om förslag till åtgärder i syfte att åstadkomma en mera konsekvent samordning och en enhetlig ledning av enhetsskola och yrkesskola inom vårt skol- och utbildningsväsende.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen I: 369 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr JOHANSSON, TAGE, (s):

Herr talman! I den motion som statsutskottet behandlat och avstyrkt i detta utlåtande har jag påtalat behovet av ett ökat samarbete mellan å ena sidan enhetsskolan och å andra sidan yrkesskolorna. En sådan bättre samordning är såvitt jag förstår en logisk konsekvens av den målsättning som vi har för vårt skolarbete.

Det är ju så, att enhetsskolans elever — i varje fall många av dem — under sin skoltid också skall få en förberedande utbildning i mera praktiskt betonade yrken, och det är då, menar jag, både naturligt och nödvändigt att denna utbildning till en del sker inom yrkesskolor av olika slag. På det lokala planet har man dragit konsekvenserna av dessa förhållanden och samordnat verksamheten så till vida att det nu finns bara en skolstyrelse. Starka skäl talar enligt min mening för att denna samordning fullföljes så, att den omfattar även de centrala instanserna. Det faktum att en och samma elev fullgör sin skolplikt i två olika skolformer med olika bidragsbestämmelser medför bl. a. ett onödigt arbete när det gäller bidragsansökningar och dylikt.

Statsutskottet säger nu i sitt utlåtande att 1955 års sakkunniga för yrkesutbild-

ningens centrala ledning torde komma att behandla de i motionen berörda frågorna. Jag hade tidigare den uppfattningen — efter att ha läst de sakkunnigas direktiv — att frågan bl. a. om sammanslagning av skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning till ett ämbetsverk inte skulle komma att tas upp av dessa sakkunniga, och det var närmast därför jag fann mig föranlåten att väcka den här motionen.

Med den skrivning som nu föreligger här i utskottsutlåtandet får det väl anses klart att också de frågor som behandlats i motionen tas upp av de sakkunniga, och under sådana förhållanden har jag inget att invända mot utskottets förslag utan får bara avvakta — med intresse avvakta — vad de sakkunniga kommer att föreslå i det här sammanhanget. Det kan väl också vara motiverat att uttala en förhoppning om att de sakkunniga kan lägga fram sitt betänkande rörande de här frågorna inom en inte alltför avlägsen framtid. Jag tror det är många, inte minst inom skolans område, som väntar på att det skall ske någonting på detta område.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! I den förhoppning som herr Johansson uttalade i slutet av sitt anförande vill jag instämma. Den splittring som nu råder när det gäller yrkesundervisningen, framför allt på det centrala planet, är alltför stor och vårlar betydande svårigheter. Jag skall ge några exempel på den splittringen sedd från landstingens synpunkt.

Vi som inom landstingen sysslar med dessa frågor har att vända oss till en mängd olika instanser. Gäller det de centrala verkstadsskolorna har vi att göra med yrkesöverstyrelsen och ecklesiastikdepartementet. Skall vi bygga en lantmanna- eller lantbruksskola får vi vända oss till lantbruksstyrelsen och jordbruksdepartementet. Skall vi lämna medverkan till att få till stånd undervisning på skogsvårdens område är det skogsstyrelsen och jordbruksdepartementet vi har att göra med. Gäller det våra sjuksköterskeskolor är det medicinalstyrelsen och inrikesdepartementet.

Om förbättrad samordning mellan enhetsskola och yrkesskola, m. m.

Skall vi ordna undervisning för sjukvårdsbiträden och undersköterskor är det återigen yrkesöverstyrelsen och ecklesiastikdepartementet, och när det gäller barnsjuksköterskor är det likaledes yrkesöverstyrelsen och ecklesiastikdepartementet. Men om man skall bygga en barnsjuksköterskeskola är det praktiskt att förlägga den i anslutning till ett spädbarnshem för att kunna få till stånd den praktiska undervisningen. Då har man också att koppla in socialstyrelsen och socialdepartementet, och då uppstår ännu större svårigheter att få någon rätsida på problemen.

Jag kan i det sammanhanget omtala att vi i vårt landsting för närvarande håller på med att försöka få till stånd en barnsjuksköterskeskola i samband med spädbarnshem. Den centrala behandlingen av det ärendet har tagit över två år. Nu har tillkommit ytterligare en instans när det gäller yrkesutbildning, nämligen kungl. arbetsmarknadsstyrelsen, som har startat vissa s. k. omskolningskurser som emellertid även omfattar undervisning av yngre elever. När man ser med vilken snabbhet arbetsmarknadsstyrelsen på det området arbetar — i Västerås har exempelvis en sådan yrkesskola kommit till stånd på mycket, mycket kort tid — är man benägen att ifrågasätta om det inte skulle vara lämpligt att låta arbetsmarknadsstyrelsen ta hand om yrkesutbildningen över huvud taget. Jag förstår ju att detta är otänkbart, men sannolikt skulle behandlingen av sådana här frågor på yrkesutbildningens område kunna gå ungefär lika snabbt, om blott den nuvarande splittringen kom bort.

På riksdagsplanet råder precis samma splittring vid behandlingen av de här ärendena. Det är visserligen statsutskottets andra avdelning som har att handlägga de flesta av de här frågorna, men exempelvis sjöbefälsundervisningen och handelshögskolorna handhas av första avdelningen, och sjuksköterskeskolorna behandlas av tredje avdelningen.

Den utredning som det nu hänvisas till tillsattes 1955. Den har alltså arbetat i

fem års tid. Jag vill i likhet med herr Johansson säga att det är av utomordentlig vikt att vi snarast möjligt får se något resultat av den utredningen. Vi kan inte fortsätta på det här sättet. Det är mycket brådskande med hänsyn till nödvändigheten av att vi får en snabb utbyggnad av yrkesundervisningen, detta med tanke på de stora ungdomskolorna under den närmaste femårsperioden. Därför skulle det vara av mycket stort intresse att få höra vad ordföranden i 1955 års utredning har att säga till svar på frågan om vi inom en snar framtid har att förvänta något resultat på det här området. Jag är medveten om att utredningen har mött och kommer att möta mycket svåra problem när det gäller att samordna de olika frågorna, men, som sagt, det är av mycket stor vikt att vi så snart som möjligt får fram ett resultat.

Häri instämde herr *Svanström* (cp).

Herr **NÄSSTRÖM** (s):

Herr talman! Som ordförande i den åberopade utredningen blev jag uppkallad, och då vill jag säga att vi sysslar med de problem som motionären och herr Söderberg påtalat, men vi har flera andra uppgifter, framför allt lärarutbildningsfrågorna, och det har gjorts att vi har haft ett otal sammanträden. Vi har avlämnat ett betänkande, och jag hoppas att vi rätt snart skall kunna avlämna ett andra betänkande, och det kommer ett tredje också så småningom.

Jag vill framhålla, vilket herr Söderberg också gjorde, att problemet är mycket omfångsrikt. Yrkesutbildningen sorterar ju under flera olika departement och under rätt många olika ämbetsverk. När man börjar undersöka saken närmare finner man att det är en mycket svår uppgift att, som motionärerna tänker sig, utan vidare försöka samordna det hela. Det ena ämbetsverkets uppgifter ingriper delvis i det andra ämbetsverkets, o. s. v. Jag kan dock försäkra att utredningen arbetar intensivt, och från vår sida skall frågan på intet sätt för-

Om en ny kustradiostation på sydkusten

halas, utan allt vad som göras kan skall ske så snabbt som möjligt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottet utlåtanden:

nr 166, i anledning av väckta motioner angående möjligheterna att minska den statliga kontrollen över kommunala organ; och

nr 167, i anledning av väckta motioner om decentralisering av statens elektriska inspektion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om en ny kustradiostation på sydkusten

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden nr 168, i anledning av väckta motioner om en ny kustradiostation på sydkusten.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Yngve Nilsson* och *Arvidson* (I: 251) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Nilsson* i Bästekille och *Darlin* (II: 309) hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle fästa uppmärksamheten på behovet av en ny kustradiostation på sydkusten samt hemställa, att Kungl. Maj:t med det snaraste måtte låta förbereda planerna på en sådan.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 251 och II: 309 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! De motioner som behandlas i statsutskottets utlåtande nr 168 går ut på att en ny kustradiostation bör inrättas på sydkusten, så att fiskare och andra sjöfarare som befinner sig i nöd på havet skall kunna erhålla

hjälp så snabbt som möjligt. Jag vill i detta sammanhang erinra om de många olyckor som inträffat vid Sandhammarren och som utgör bevis för att snabb hjälp kan vara av nöden.

Yttranden över motionerna har inhämtats dels från fiskareförbundet och av fiskeristyrelsen, som tillstyrkt, dels från telestyrelsen, som har avstyrkt med den motiveringen att det i motionerna avsedda området, som ligger mellan Blekinge radio och Malmö radio, väl täcks av dessa stationer och att Simrishamnsområdet med anledning härav hör till de bäst lottade kuststräckorna i landet.

Själv har jag låtit inhämta uppgifter från det berörda området, och där förklarar man att karlskronasändaren inte går att höra under sandkullarna på Skånes sydkust och att malmösändaren inte expedierar sjöräddningssamtal under hela dygnet. Vidare har det sagts att Malmös nödsändare är av svag frekvens. Det är därför, säger man, mycket svårt att få en radioförbindelse väster om Sandhammarens udde. Detta visar, efter vad jag kan förstå, trots telestyrelsens yttrande att allt inte är som det bör vara. Sjöfolket har också den bestämda uppfattningen att en kustradiostation borde upprättas på Skånes sydkust, då mycket är beroende på om snabb hjälp kan erhållas i en nödsituation.

Herr talman! Med dessa få ord ber jag att få yrka bifall till motionerna I: 251 och II: 309.

Herr THUN (s):

Herr talman! Helt naturligt har utskottet vid behandlingen av den här frågan varit intresserat av att frågor rörande skyddet för fiskarna i deras riskfyllda arbete skall lösas på ett tillfredsställande sätt, speciellt när det gäller sådana anordningar som radioförbindelse med kusten för anskaffande av hjälp, när så erfordras.

Här förhåller det sig ju ändå så att utskottet helt haft att lita på telestyrelsen. Denna har givit ett mycket klart besked, vari den säger att sådana åtgärder vidtagits, att den anser att möj-

Om tillgodoräknande i merithänseende av tjänstgöring som ungdomsinstruktör ligheter till radioförbindelser är tillfredsställande ordnade. Man talar bland annat om att antenneffekten vid Malmö radiostation har niofaldigats, och att man därigenom skapat betydande möjligheter. Vidare talar man om att danska post- och telegrafverkets kustradiostation Rønne radio på Bornholm ger fiskarna stora möjligheter att telefonera hem vilken tid på dygnet som de önskar. Ytterligare framhåller man att de besvärligheter som den föregående talar-åberopade icke enbart är beroende på dåliga mottagningsförhållanden. Fartygens elektriska utrustning utgör också en bidragande orsak till de dåliga sändningsförhållandena. Här har telestyrelsen förklarat att den är beredd att utan några som helst kostnader för respektive fiskare ge sådana anvisningar att det skall bli möjligt att så långt som det över huvud taget är tänkbart avlägsna dessa störningar och svårigheter.

Under sådana förhållanden anser utskottet att det för närvarande icke finns någon som helst anledning att gå längre, och därför avstyrker utskottet de framlagda motionerna. Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till utskottets yrkande på denna punkt.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Då utskottets talesman här säger att de dåliga radioförbindelserna till stor del kan bero på bristfällig utrustning på vederbörande båtar, så är det inte omöjligt att så kan vara fallet. Jag vill dock erinra om att livräddningsstationen vid Käseberga 1959 fick en ny livräddningsbåt som är mycket förnämligt utrustad. Den har en radioutrustning om 35 watt, vilket inte är en så liten kapacitet.

Men det har visat sig vid provtagningar att man i det område som jag har talat om inte kan uppfatta Blekingesändaren, och detta är, menar jag, herr talman, ytterligare ett belägg för att något borde göras på detta område. Jag vill livligt hoppas att vederbörande statsråd skall ha uppmärksamheten riktad

på denna fråga och att vi så småningom skall få en ändring till stånd.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om tillgodoräknande i merithänseende av tjänstgöring som ungdomsinstruktör

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 169, i anledning av väckta motioner om tillgodoräknande av viss tjänstgöring som ungdomsinstruktör.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Schött m. fl. (I: 277) och den andra inom andra kammaren av herr Allard m. fl. (II: 332), hade hemställts, att riksdagen måtte förordna, att Kungl. Maj:t, där särskilda skäl ej annat föranledde, i princip borde lämna bifall till ungdomsinstruktörers framställningar om att få som ordinarie lärartjänst tillgodoräkna tjänstgöring såsom ungdomsinstruktör.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 277 och II: 332 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! I den föreliggande motionen erinras om att 1954 års riksdag beslöt inrättande av ett antal tjänster som ungdomsinstruktörer i ungdomsorganisationerna. Det framhålles också hur angeläget det är att få de mest lämpade personer som ungdomsinstruktörer och hur man då gärna har sett att lärare med pedagogisk utbildning sökte dessa tjänster.

Genom att för närvarande lärare som får tjänstledighet för att ägna sig åt den-

Om tillgodoräknande i merithänseende av tjänstgöring som ungdomsinstruktör

na verksamhet inte får tillgodoräkna sig sina år som ungdomsinstruktörer i löneturshänseende, har det dock visat sig svårt att få lärare till dessa sysslor. Detta anses vara en stor brist, och det är därför vi har motionerat om erforderlig ändring i nu gällande bestämmelser.

Jag vill nämna att vid riksidrottsförbundet hade man första året tio sådana här ungdomsinstruktörstjänster. Inte mindre än åtta av dessa var besatta av lärare. För närvarande finns det 15 tjänster, men endast fem är besatta av lärare. Så sent som den 1 november utgick ansökningstiden för två sådana här tjänster, en i Norrbottens län och en i Västernorrlands län, men bland sökandena fanns det ingen enda lärare.

Nu har alltså motionärerna hemställt att riksdagen ville förorda att Kungl. Maj:t, där särskilda skäl ej annat föranleder, i princip bör lämna bifall till ungdomsinstruktörernas framställningar om att få såsom ordinarie lärartjänst tillgodoräkna tjänstgöring såsom ungdomsinstruktör.

Utskottet skriver att det i och för sig kan synas mindre tillfredsställande att det i motionerna berörda spörsmålet om tillgodoräknande av tjänstgöring som ungdomsinstruktör för lönetur och tjänsteårsberäkning inte blivit löst i den positiva riktning som motionärerna har tänkt sig, men att enligt vad man har sig bekant skolöverstyrelsen har sin uppmärksamhet fäst på den här frågan, och att man därför tycker att motionerna inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vad utskottet har skrivit om skolöverstyrelsens uppmärksamhet på frågan innebär ingen överdrift. Skolöverstyrelsen har faktiskt sin uppmärksamhet fäst på den. Utskottets utlåtande är daterat den 8 november och skolöverstyrelsen har den 28 oktober avlåtit en framställning till Konungen i just detta ärende. När man tar del av den framställningen finner man att det tidigare var tänkt att Kungl. Maj:t i varje särskilt fall skulle kunna besluta att vederbörande fick tillgodoräkna sig ifrågavarande tjänsteår. Skolöverstyrelsen nämner nu i sin skri-

velse, att sedan 1954 åtta framställningar om tillgodoräknande av instruktörstjänst vid löneklassförflyttning har inlämnats till överstyrelsen och att överstyrelsen överlämnat fem av dessa framställningar till Kungl. Maj:t med tillstyrkande. Sedan samtliga dessa framställningar avslagits, har överstyrelsen emellertid därefter icke funnit sig böra tillstyrka bifall till ansökningar av detta slag.

Denna Kungl. Maj:ts inställning till frågan tycker jag rimmar mycket illa med den inställning som annonserades när ärendet på sin tid behandlades i riksdagen. Skolöverstyrelsen nämner flera fall där den alltså har tillstyrkt framställningen hos Kungl. Maj:t; särskilt nämns ett fall där statens lönenämnd förklarat sig icke vilja motsätta sig bifall till framställningen, men trots detta har Kungl. Maj:t avslagit den. Där säger t. o. m. skolöverstyrelsen beträffande vederbörande instruktör att det arbete som denne har utfört till stora delar måste anses jämförbart med de uppgifter som åvilar skolöverstyrelsens ämneskonsulenter, vilka bl. a. har att »anordna eller deltaga i instruktions- och auskultationsdagar samt kurser och möten».

Skolöverstyrelsen framhåller också att lärarnas andel i instruktörskåren har reducerats från att omfatta närmare hälften till att nu utgöra endast drygt en fjärdedel, och detta bedöms som allvarligt. Det heter att en väsentlig del av instruktörernas arbete är av pedagogisk natur, och då har den relativa nedgången av antalet i verksamheten arbetande yrkespedagoger allvarligt oroat överstyrelsen.

Skolöverstyrelsen hemställer nu att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en utredning av de här aktualiserade frågorna om tillgodoräknande av heltidstjänstgöring inom nykterhetsorganisation eller ungdomsfostrande sammanslutning såsom instruktör, till vars avlöning utgår statsbidrag, vid lönetursberäkning för lärare för att skapa möjligheter för organisationerna att vidga rekryteringsbasen för sitt viktiga och samhällsgag-

Om sänkning av fordons- och brännoljeskatten för omnibussar

nande arbete, vilket i dagens läge måste få största möjliga stöd från statsmakternas sida.

Herr talman! För egen del är jag mycket överraskad över att skolöverstyrelsen anser en utredning behövlig. Jag tycker att saken är så klar att skolöverstyrelsen borde ha kunnat direkt begära ändring i nu gällande bestämmelser. Då jag nu trots detta avstår från att här framställa ett yrkande, som avviker från utskottets hemställan, gör jag det därför att jag utgår ifrån att Kungl. Maj:t nu verkligen kommer att vara positivt inställd till den här frågan och att den utredning som skolöverstyrelsen begärt kommer till stånd, att den kommer att ske snabbt och ge positivt resultat. Jag vill understryka hur utomordentligt angeläget detta är med hänsyn till situationen på ungdomsfronten.

Herr BOMAN (fp):

Herr talman! Det är riktigt, som herr Schött har sagt, att vi vid behandlingen av detta ärende i utskottets femte avdelning har hänvisat till den under hand inhämtade upplysningen att skolöverstyrelsen hade sin uppmärksamhet riktad på de här förhållandena, och detta får man också bekräftat av att skolöverstyrelsen nu har begärt en utredning. Jag hoppas livligt att Kungl. Maj:t inte alltför länge dröjer med denna utredning, utan att vi får den här frågan tillrättalagd.

Med detta ber jag, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Om sänkning av fordons- och brännoljeskatten för omnibussar

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 78, i anledning av väckta motioner om sänkning av fordonsskatten och brännoljeskatten såvitt avser omnibussar.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 398, av herr *Axel Johannes Andersson m. fl.*, och II: 531, av herr *Rimås m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta

a) att sänka den nu utgående fordonskatten för omnibussar till hälften; samt

b) att sänka brännoljeskatten för omnibussar med 10 öre för liter.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 398, av herr *Axel Johannes Andersson m. fl.*, och II: 531, av herr *Rimås m. fl.*, om sänkning av fordonsskatten och brännoljeskatten såvitt avsåg omnibussar, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrarna *Gustaf Elofsson, Söderquist, Torsten Mattsson, Kronstrand, Gustaf Henry Hansson, Nilsson* i Svalöv, *Kollberg, Gustafson* i Göteborg, *Darlin* och *Eriksson* i Bäckmora, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Jag skall inte ge mig in på någon längre skildring av bussväsendets lidandes historia. Både i motioner och i interpellationer har de stora svårigheter, som omnibussägarna i vårt land befinner sig i, blivit belysta. I föreliggande motion ges bevis för hur stora dessa svårigheter är, i det att man pekar på nyanskaffningen av omnibussfordon. Under år 1958 inskränkte sig nyanskaffningen till 354 fordon. Därefter har siffran för övrigt sjunkit. Det betyder helt enkelt att bussägaren numera måste slita på en buss under 20—25 år, innan han kan anse sig ha råd att byta ut den, eller också kör han så länge bussen håller ihop, och sedan är han tvungen att lägga ner sin rörelse.

Under de senare åren har ganska många linjer lagts ned helt. På andra håll har man nöjt sig med att inskränka antalet turer. Över huvud taget har man bland omnibussägarna försökt att genom

Ang. likalönsprincipen, m. m.

stränga rationaliseringar motverka de svårigheter, som har uppkommit till följd av den lavinartade hastighet med vilken privatbilismen har växt i vårt land.

Nu hade bussägarna hoppats på att det skulle komma att hända någonting, när 1953 års trafikutredning gjorde en direkt framställning till regeringen och i den också pekade på busstrafikens drift-ekonomiska förhållanden i en brydsam ekonomisk situation. Man hade hoppats på att Kungl. Maj:t skulle lägga fram ett förslag till höstriksdagen. Redan i februari månad i år gjorde nämligen trafikutredningen denna framställning, i vilken utredningen bland annat föreslog att fordonsskatten skulle sänkas till hälften. Jag fick som motionär också kännedom om utredningens framställning och anhöll därför om att motionens behandling skulle uppskjutas till höstriksdagen i avvaktan på vad som skulle komma att hända. Men det har ingenting hänt. Utskottet förklarar att frågan för närvarande är föremål för Kungl. Maj:ts övervägande.

Trafikutredningen föreslog att sänkningen av fordonsskatten även skulle komma att gälla 1960 och därvid huvudsakligast avse bussar i linjetrafik på landsbygden. Eftersom framställningen inte avgavs förrän i februari räknade man inte med att beslut skulle kunna fattas förrän vid höstriksdagen. Därför föreslogs att bussägarna skulle få restitution av halva fordonsskatten för år 1960. Eftersom Kungl. Maj:t inte har gjort någonting åt frågan lär det väl vara mycket svårt för bussägarna att kunna räkna med någon hjälp det här året.

Till utlåtandet har inte mindre än tio av utskottets ledamöter fogat en blank reservation. Jag antar att reservanterna har insett det meningslösa i att ställa något yrkande, men man har på detta sätt velat markera att man är intresserad av att någonting händer på detta område så fort som möjligt. Jag skall för min del inte heller ställa något yrkande utan vill bara uttala den förhoppningen att Kungl. Maj:ts överväganden skall leda till resultat åtminstone under vårriksdagen.

Det finns ett gammalt svenskt ordspråk som säger att medan gräset växer dör kon. Det förhåller sig väl på det sättet, att om Kungl. Maj:ts »överväganden» pågår alltför länge, kommer följden att bli att ännu fler busslinjer läggs ned och turer dras in till allvarligt men framför allt för befolkningen i våra glesbygder.

Jag har, herr talman, som sagt intet yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Ang. likalönsprincipen, m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 58, i anledning av väckta motioner om likalönsprincipen, m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 310 i första kammaren av herr *Lundström m. fl.* och nr 386 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.*, angående likalönsprincipen, m. m.,

dels ock de likalydande motionerna nr 471 i första kammaren av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*, samt nr 419 i andra kammaren av herrar *Holmberg* och *Hagberg*, angående likalönsprincipen.

I motionerna I:310 och II:386 hade under en med 1 betecknad punkt yrkats att riksdagen skulle besluta att uttala sig för att Sverige borde ratificera

a) Internationella arbetsorganisationens konvention nr 111 angående diskriminering i fråga om anställning och yrkesutövning liksom även

b) Internationella arbetsorganisationens konvention nr 100 med ansluten rekommendation nr 90 angående lika lön för män och kvinnor för arbete av lika värde.

I motionerna I: 471 och II: 419 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag till lag, som förbjöde att betala kvinnor lägre lön än män för likvärdigt arbete, måtte föreläggas senast vid 1961 års riksdag.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att motionerna I: 310 och II: 386, såvitt avsåge de däri under 1 upptagna yrkandena, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att motionerna I: 471 och II: 419 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation vid utskottets hemställan under A hade avgivits av fru *Svenson*, herr *Birke*, fru *Hamrin-Thorell*, fröken *Nordström*, herr *Jacobsson* i Tobo, fröken *Wetterström* och fröken *Höjer*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 310 och II: 386, såvitt avsåge de däri under 1 upptagna yrkandena, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna, att Sverige borde ratificera *dels* den av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1951 vid dess trettiofjärde sammanträde beslutade konventionen (nr 100) angående lika lön för män och kvinnor för arbete av lika värde, *dels ock* den av organisationens allmänna konferens år 1958 vid dess fyrtioandra sammanträde beslutade konventionen (nr 111) angående diskriminering i fråga om anställning och yrkesutövning.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Jag anser det vara en överloppsgärning att ta kammarens tid i anspråk för en utförlig redogörelse för behandlingen av denna fråga inom riksdagen under de senaste åren. Den historiska bakgrunden till likalönsfrågan har belysts så utförligt i ett flertal utskotts-betänkanden och i den allmänna debat-

ten i press, radio, broschyrer och föredrag, att ingen läskunnig som över huvud taget intresserar sig för dessa frågor kan ha undgått att få dem kartlagda så att de stora linjerna kunnat fastna i minnet — även om inte alla detaljer gjort det.

Dessutom står det en utförlig historik i andra lagutskottets utlåtande nr 58 — alltså det utlåtande som vi nu skall behandla — och den som har läst den historiken borde veta det mesta om likalönsfrågans via dolorosa genom den svenska riksdagen — ty en via dolorosa har det utan tvekan varit under nästan hela det senaste decenniet. Ibland har ju frågan aktualiserats genom likalönskommitténs förslag, och ibland har den kommit fram genom ett förslag att Sverige skulle ratificera Internationella arbetarorganisationens konventioner nr 100 och nr 111, den första konventionen angående likalön och den senare angående diskriminering i fråga om anställning och yrkesutövning. Det är ett nytt förslag i motion vid vårriksdagen angående ratificering av dessa konventioner som utskottet nu i höst behandlat och som är anledningen till att frågan tagits upp här i riksdagen i dag.

Utskottets majoritet har emellertid avstyrkt ratificering av de två konventionerna med ungefär samma motivering som föregående år — det är den ståndaktige tennsoldaten i sin prydno. Egentligen skulle man ha kunnat göra försvaret för motionerna lätt genom att upprepa alla de goda argument för ratificering som vi förut anfört i denna kammardebatt. Jag skall i det avseendet fatta mig kort. Det faktum kvarstår fortfarande — och nu vill jag citera konventionen nr 100, såsom också utskottet formulerat det i sitt utlåtande — att »konventionen ålägger stat, som ansluter sig därtill, att, på sätt som är förenligt med gällande ordning för fastställande av lönesatser, främja och, i den mån sagda ordning så medgiver, trygga tillämpningen av principen om lika lön för män och kvinnor för arbete av lika värde. Principen må enligt konventionen kunna tillämpas genom a) lagstiftning, b) i lag fastslagen

Ang. likalönsprincipen, m. m.

eller erkänd ordning för bestämmande av lön, c) kollektivavtal mellan arbetsgivare och arbetstagare eller d) genom de vid a)—c) angivna utvägarna i förening».

Detta är vad utskottet självt säger i sin motivering. I texten i konventionen säges alltså ingenting om att ratificerande stat, i detta fall Sverige, skall vara skyldig att genom lagstiftning eller på annat sätt direkt påverka arbetsmarknadens parter att genomföra likalönsprincipen. En ratificering innebär däremot enligt vår uppfattning ett *naturligt stöd* från statens sida till likalönsprincipens genomförande på arbetsmarknaden. Att detta stöd skulle vara oviktigt eller verka i negativ riktning kan väl möjligen de anse, som inte själva hyllar denna princip eller som är ovilliga att genomföra den på arbetsmarknaden.

En ratifikation av konventionen innebär dock givetvis att staten själv i sin egen lönepolitik följer principen om lika lön för likvärdigt arbete. Det föreligger inte heller några principiella hinder för att staten gör detta och sopar rent fram för egen dörr.

Att detta är en kostnadsfråga, är naturligtvis såväl motionärerna som reservanterna medvetna om. Å andra sidan är det från kvinnornas sida ett rättvisekrav att så sker, ja, man kan säga ett rättfärdighetskrav, ty den lönepolitik staten nu för innebär en diskriminering av kvinnorna på arbetsmarknaden — det är inte fråga om annat.

Reservanterna har emellertid också uttryckligen sagt ifrån att de inte förväntar sig ett omedelbart genomförande av principen över hela linjen, utan genomförandet skall ske — såsom vi uttrycker det — successivt så snabbt som tillgängliga resurser medger. Det är förvånansvärt, herr talman — och det bör verkligen fogas till kammarens protokoll — att utskottets majoritet inte kan sträcka sig ens så långt.

Man har anledning att bli åtskilligt betänksam inför den motivering, som utskottet ger för sitt avslagsyrkande denna gång, åtminstone på en punkt. På sid. 19 i utlåtandet uttalar utskottet ett par

meningar som jag skulle vilja citera. Utskottet anför: »Vad angår det statliga lönesystemet vill utskottet erinra om att enligt likalönskommitténs mening ett konsekvent genomförande av likalönsprincipen inom detta torde fordra samma bottenlönegrad för män och kvinnor. Detta medför en betydande kostnadsstegring för staten. Landstingen, städerna och landskommunerna måste sannolikt vidtaga motsvarande ändringar i sina lönesystem. Kostnadsstegringarna för dem skulle bli högre än för staten. Emellertid torde en sådan konsekvens av likalönsprincipens tillämpning inte vara ostridig. Definitionen av principen är inte så entydig, att tillämpningen är självklar i detaljfrågor. Det förutsättes tvärtom utrymme för förhandlingar mellan parterna. Med hänsyn härtill talar starka skäl för den av statsmakterna tidigare intagna ståndpunkten, att ännu olösta likalönsfrågor inom det statliga lönesystemet betraktas såsom förhandlingsfrågor och behandlas i enlighet därmed.»

Innebär detta att utskottet inte ansluter sig till principen om likalönstillämpning inom den statliga sektorn, så borde väl det sägas rent ut — annars har utskottet enligt min uppfattning uttryckt sig mycket dunkelt. Det måste väl ligga något bakom den formulering som har givits de sista meningarna, där det talas om att likalönsprincipens tillämpning inte är ostridig och vidare att olösta frågor inom det statliga lönesystemet skall betraktas som förhandlingsfrågor och behandlas i enlighet därmed. Jag kan inte förstå att det ena förskjuter det andra. Har inte staten som arbetsgivare skyldighet att förhandla i enlighet med en riktig och rättfärdig princip för alla sina anställda? Det förefaller mig fullständigt klart, även om jag aldrig har suttit vid ett förhandlingsbord.

Denna ståndpunkt strider för övrigt, om jag tolkar den rätt, emot vad utskottet senare har anförut. Mot slutet av sin motivering säger nämligen utskottet att utskottet anser det önskvärt att frågan föres närmare sin lösning. Varför vill man då inte ha riksdagens stöd

Ang. likalönsprincipen, m. m.

för den princip som man tydligen anser vara önskvärd att följa? Det förefaller mig vara en både ohållbar och mycket förvånansvärd ståndpunkt.

När vi senast diskuterade denna fråga framfördes som argument gentemot en ratificering att det vore högst genant för Sverige att ratificera dessa konventioner när vi ändå inte bokstavigt kan uppfylla förpliktelserna såsom utskottet tolkar konventionstexten. Det sades t. o. m. att vi kanske efter några år tvingas säga upp konventionen därför att intet göres i vårt land för att uppfylla förpliktelserna, och så får vi stå där med skammen inför ett internationellt forum. Den svartmålningen håller väl i alla fall inte streck i dag. Sedan vi sist diskuterade ratifikationen har det inträffat händelser på avtalsfronten som vi naturligtvis alla gläder oss åt, för så vitt vi önskar en rättvis lösning av likalönsfrågan över huvud taget. Ett steg i rätt riktning togs i våras av Landsorganisationen och Svenska arbetsgivareföreningen genom överenskommelsen att beteckningen »män» och »kvinnor» i kollektivavtalen under de närmaste fem åren skall ersättas med ensartade gruppbeteckningar. Detta visar ju att vi verkligen i praktiken vill följa den princip som konventionerna innebär.

Sedan sist har också Norge och Danmark ratificerat konventionen. Är det någon som anser att man är mer lättsinnig och mindre ordhållig i våra grannländer än vad vi är i Sverige? Vårt internationella anseende stärks förvisso inte av den särställning gentemot de övriga medlemsstaterna i FN och främst de nordiska länderna som vi intar genom att inte vilja ratificera de nämnda konventionerna. Är det att begära att övriga medlemsstater skall begripa att Sverige inte kan ratificera en konvention som främst vill avskaffa diskrimination på grund av ras, hudfärg, religion, politisk uppfattning, nationell härstamning eller socialt ursprung, endast därför att där står även nämnt kön?

Det är för övrigt anmärkningsvärt hur ömtålig och samvetsöm man blir in-

för denna ratificering. Kan vi inte genom ett klubbslag i morgon dag stå i täten av ratificerande medlemsstater så skall vi inte alls vara med. Sätter man samma mikroskop på alla konventions-texter är jag rädd för att Sverige får låta bli att ratificera de flesta. Vi har väl inte ens uppfyllt kravet på mänskliga rättigheter för samtliga medborgare i detta land, om vi skall vara så samvetsömma, och det är dock det fundamentala och elementära i FN:s stadga.

Jag ber, herr talman, att med denna motivering få yrka bifall till den reservation som är fogad till andra lagutskottets utlåtande nr 58.

Häri instämde fru *Gärde Widemar* (fp).

Under fru Hamrin-Thorells anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Frågan om likalönsprincipen och om ratificering av konventionerna 100 och 111 har varit föremål för riksdagens behandling vid flerfaldiga tillfällen. Redan så tidigt som 1952, då riksdagen hade till behandling frågan om ratificering om konvention 100, förekom en debatt mellan dem som förmänade att en ratificering borde ske och dem som tyckte att den inte gärna kunde komma till stånd med hänsyn till den ordning som gällde på den svenska arbetsmarknaden, där parterna hade förbehållit sig frihet att förhandla om arbetsvillkoren utan inblandning från statens sida. Sedermera har det vid två tillfällen väckts motioner som har ställt yrkande om en ratificering, och senast behandlades frågan 1959. Då var det tal om ratificering av konvention 111.

Har någonting skett sedan 1952, då frågan först var uppe, så är det sådant som kan konstateras vara framsteg för ett genomförande av likalönsprincipen. På det statliga löneområdet förelåg vid den tidpunkten den avvikelser att en högre lön betalades för manliga och en

Ang. likalönsprincipen, m. m.

lägre lön för kvinnliga även då anställda av båda könen användes för samma arbetsuppgifter. Sådant har förhållandet varit såväl inom sjukvården, speciellt mentalsjukvården, som också inom fångvården. Det har numera rättats till så att likalönsprincipen nu är helt genomförd inom det statliga lönesystemet i alla de avseenden där man använder såväl manlig som kvinnlig arbetskraft för samma arbetsuppgift.

Likalönskommittén, som tillsattes 1947 för att titta på dessa frågor, har sedan i samband med att den konstaterat dessa fullt klara avvikelser från likalönsprincipen, som förelåg inom sjukvården och fångvården, också tagit upp till resonemang den olika bottenlönegrad som tillämpades för manliga och kvinnliga anställda och som varit ett faktum på sådana områden, där man uteslutande använde kvinnlig arbetskraft.

Jag är inte bergsäker på att likalönskommittén har den uppfattningen att ett ratificerande av likalönsprincipen innebär, att staten borde ha skyldighet att tillämpa samma bottenlönegrad för såväl manliga som kvinnliga anställda. Det är detta, fru Hamrin-Thorell, som föränlett utskottet att denna gång uttala, att det inte är en ostridig tolkning av likalönsprincipen som ligger i konstaterandet att det borde vara på det sättet. Det blir helt och hållet beroende på vilka tjänster som finns inplacerade i löneplanen. Det kan mycket väl tänkas, att kvalifikationen för de tjänster som tillsätts med både manlig och kvinnlig arbetskraft är sådan, att de måste placeras relativt högt, medan däremot vissa tjänster, för vilka uteslutande eller i huvudsak kvinnor anställs, fordrar sådana lägre kvalifikationer, att det kan vara motiverat att placera dem lägre.

Det är inte klart utsagt i likalönsprincipen, att man i t. ex. det statliga lönesystemet inte får ha olika lönegrader för tjänster, där man i ena fallet använder uteslutande kvinnliga befattningshavare och i det andra manliga. Det är förhandlingsfrågor hur dessa tjänster skall placeras, och dessa förhandlingar måste föras utan att man

kan åberopa likalönsprincipen som ett ovillkorligt stöd för en annan ordning än den nuvarande.

Det har vid olika tillfällen sagts att sådana tjänster där man uteslutande använder kvinnlig arbetskraft är för lågt placerade. Jag vill inte bestrida att så kan vara fallet, men om man t. ex. från kvinnohåll vill påstå detta, är det en helt annan sak än att säga, att denna fråga faller under likalönsprincipen. Det är tvärtom en förhandlingsfråga, som inte faller under likalönsprincipens genomförande.

Det har sagts, att ratificerar vi, skulle det under alla förhållanden vara ett steg i rätt riktning, d. v. s. mot likalönsprincipens genomförande på alla områden. Såväl den offentliga som den enskilda arbetsmarknaden skulle komma under i varje fall den moraliska pressen att se till att likalönsprincipen blev genomförd. Jag är inte säker på att så skulle bli fallet utan vidare. Det finns nämligen ett mycket stort antal länder, som har ratificerat likalönsprincipen utan att man har kunnat konstatera en tendens av starkare innebörd än den vi har i Sverige i riktning mot ett förverkligande av likalönsprincipen.

I Sverige har vi på det statliga området avverkat alla klara avvikelser; huruvida några finns kvar inom det kommunala, känner jag inte till. Ett faktum är däremot, att det finns mycket kvar att göra på den enskilda arbetsmarknaden. Folkpartiet och högern står enhälligt bakom reservationen, som yrkar på att vi skall ratificera den här gången, men jag har för mig att om de som är så ivriga för ratifikation skulle vara lika energiska i sina framstötter hos dem som har inflytande på den enskilda arbetsmarknaden, skulle vi kanske ha kunnat konstatera större framsteg i riktning mot en likalönsprincip än som i dag är ett faktum.

Det har sagts av reservanterna och även av motionärerna att de inte väntar sig, att en ratificering i och för sig skall få en sådan konsekvens att statsmakterna skall använda sitt inflytande till att göra påtryckningar på arbets-

Ang. likalönsprincipen, m. m.

marknadsparterna att realisera likalönsprincipen. En sådan påtryckning skulle i stort sett vara riktad mot arbetsgivarna, ty det är väl där motståndet mot ett förverkligande av likalönsprincipen ligger, även om detta motstånd har sin förankring i ekonomiska svårigheter. Det är ju ett faktum, som även de på arbetsmarknaden som gärna vill ha likalönsprincipen genomförd måste erkänna, att det är vissa svårigheter förenade med att i en snar framtid förverkliga likalönsprincipen. Den kvinnliga arbetskraften på den enskilda arbetsmarknaden är i stor utsträckning anställd på sådana områden, där den ekonomiska pressen på företagen är tyngre än inom andra företag och där genomsnittslönen för såväl manlig som kvinnlig arbetskraft ligger lägre än inom låt oss säga den tunga industrien. Det är speciellt textil- och konfektionsindustrien som sysselsätter mycket kvinnor — inom textilindustrien cirka 50 procent av de anställda och inom konfektionsindustrien bortåt 80 procent av de anställda. Om skillnaden i lön mellan manlig och kvinnlig arbetskraft är cirka 20 procent — den är kanske något mera, jag har inga exakta siffror för närvarande — kan man förstå att ett genomförande under en fem- eller tioårsperiod av likalönsprincipen måste bli en belastning av helt annan storleksordning i en industri med 80 procent kvinnliga anställda än om samma operation skulle genomföras inom metallindustrien eller träindustrien, där antalet anställda kvinnor är mindre än 10 procent av totala antalet anställda.

Om vi vill försöka att efter objektiva grunder värdera den utveckling i fråga om lönerna som har skett för män och kvinnor, måste vi konstatera, att den ligger bäst till för kvinnor anställda inom den offentliga sektorn, således i statlig eller kommunal tjänst. På den enskilda arbetsmarknaden är däremot löneläget för kvinnorna i förhållande till de manliga anställda både relativt och absolut sett sämre. Lönerna för kvinnor på den enskilda arbetsmarknaden är genomgående lägre än för kvinnor i statlig eller kommunal tjänst. Ett undantag

utgör möjligen s. k. kontorsbiträdes-tjänster och liknande, där kvinnorna på den enskilda arbetsmarknaden kanske är fullt jämställda i lönehänseende med kvinnor anställda inom den offentliga sektorn, men i övrigt är kvinnorna i offentlig tjänst både relativt och objektivt sett bättre ställda än kvinnorna på den enskilda arbetsmarknaden.

Både Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen har regelbundet avstyrkt en ratificering av dessa konventioner under hänvisning till att man vill slå vakt om friheten för parterna på arbetsmarknaden att själva genom förhandlingar träffa överenskommelser om löne- och arbetsvillkor. Vi skulle, i varje fall här i Sverige, betrakta en ratificering såsom innebärande en skyldighet för staten att iaktta vad som anges i konventionerna för att därigenom främja en utveckling mot ett genomförande av principen om lika lön för arbete av samma värde, oavsett om det utförs av män eller kvinnor. Jag kan alltså icke skriva under påståendet, att en ratificering icke skulle innebära en skyldighet för staten att i någon form utöva påtryckning på den enskilda arbetsmarknaden för att tendensen åtminstone skulle gå i den riktning som konventionerna stadgar.

Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen har i år träffat en överenskommelse, som innebär att man inom en femårsperiod ur avtalen skall utmönstra eventuella bestämmelser som diskriminerar kvinnorna genom att man har en särskild lönetariff för män och en annan för kvinnor. De lönetariffer, som är avsedda för kvinnor, innehåller ju som regel en lägre löneskala. Det innebär naturligtvis ett stort framsteg, om vi kommer dithän att avtalens lönebestämmelser är likartade för män och kvinnor. Detta kommer dock sannolikt icke att resultera i att likalönsprincipen blir till alla delar genomförd. Det finns nämligen så mycket annat som påverkar inkomsterna på den enskilda arbetsmarknaden, att även om avtalen är utformade efter samma grunder, kommer den kvinnliga och manliga genom-

Ang. likalönsprincipen, m. m.

snittsinkomsten kanske ändå inte att bli densamma. Detta behöver alls inte bero på att vi inte skulle vilja främja likalönsprincipen, utan det kommer väl att i stor utsträckning liksom hittills bero på att arbetsuppgifterna trots allt icke är likartade. Den manliga arbetskraften används i större utsträckning för sådant arbete som fordrar yrkesutbildning och som därmed är ett högre kvalificerat arbete eller för tyngre och därmed mera krävande arbete. Framför allt kommer emellertid inkomstskillnaden att bero på ackordsarbete, som ger möjlighet till större arbetsinkomster för männen. Det förekommer ju visserligen också ackordsarbete för kvinnor, men kvinnornas ackordsförtjänster ligger med få undantag lägre än den genomsnittliga ackordsförtjänsten för manlig arbetskraft.

Om jag hade haft någon grund för att anta att en ratificering av dessa konventioner skulle främja en snabbare utveckling mot ett genomförande av likalönsprincipen fullt ut, skulle jag, herr talman, inte haft några betänkligheter mot att stödja kravet att Sverige skulle ratificera dessa konventioner. Jag skulle kanske till och med ha varit benägen att på allvar diskutera en ratificering även med ögonen öppna för de olägenheter, som det från andra synpunkter skulle innebära för arbetsmarknadens parter att få detta tryck över sig, om det hade legat så till, att Sveriges anseende internationellt sett skulle bli lidande av att vi inte har ratificerat konventionerna. Jag skulle ha förstått farhågorna för att så skulle kunna bli fallet, om de stater som redan har ratificerat konventionerna hade visat en snabbare framstegstakt än vi i vårt land i riktning mot det mål som likalönsprincipens genomförande innebär. Om det i detta avseende finns några skiljaktigheter är de emellertid säkerligen till Sveriges förmån. Kvinnornas löneläge är i vårt land bättre än i varje fall de flesta andra länder, och vi har också i Sverige en relativt bättre relation mellan lönerna för män och kvinnor än i det övervägande antalet andra länder.

Herr talman! I samband med den motion, som nu närmast fru Hamrin-Thorell har talat för, har utskottet också behandlat en motion nr I: 471 och II: 419 med yrkande om en lagstiftning som skulle innebära förbud att betala kvinnor lägre lön än män för likvärdigt arbete. I samband med att vi avstyrkt folkpartimotionen om ratificering av konventionerna om lika lön har utskottet också avstyrkt den motionen. Det finns ju ingen lagstiftning som förbjuder en arbetsgivare att betala männen olika löner, och jag tror inte att vi skulle nå så värst långt, om vi funderade på en lagstiftning som skulle innebära förbud mot att betala kvinnor lägre lön än den som utgår till män. Det finns i avtalen en nedre gräns, nämligen minimilönen, som inte får underskridas, men däremot finns det inget förbud för arbetsgivaren att betala den ene arbetaren högre lön än den andre, och jag tror till och med att motparten, d. v. s. arbetarsidan, gärna ser att så sker. Jag tror inte att så värst mycket skulle vara att vinna på en lagstiftning som innebär förbud att betala kvinnor lägre lön än den som utgår till män. Det skulle bli ständiga tvister om jämförelsematerialet, men framför allt skulle en sådan lagstiftning i ännu högre grad strida mot friheten på arbetsmarknaden än en eventuell ratificering av de ifrågakvarande konventionerna.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Fru HAMRIN-THORELL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr förste vice talmanen kom i början av sitt anförande in på frågan om värdesättningen av olika tjänster och befattningar med hänsyn till kön och över huvud taget värdet av arbetsinsatsen. Det är en fråga som vi kanske kommer in på litet senare i dag, men jag kan inte låta bli att konstatera det egendomliga faktum, att det i stor utsträckning sitter just kvinnliga befattningshavare på de tjänster som är lågt avlönade och om uttrycket tillåtes mig

Ang. likalönsprincipen, m. m.

här i riksdagen, måste jag säga att det är väldigt lätt att fiffla med tjänster i sådant avseende. Det går alldeles utmärkt att kalla en tjänst för t. ex. ekonomibiträde och besätta den med en kvinnlig tjänsteman, som får en låg lön, medan man kallar samma tjänst på något annat håll för ekonomiarbetare, besätter den med en man och ger honom betydligt högre lön. Kvinnorna har funnit att den principen tillämpas påfallande ofta.

Jag skall inte säga mer om den saken, eftersom vi kommer in på den senare, men jag skulle vilja svara några ord när förste vice talmannen säger, att om vi ratificerar de här konventionerna, så påtager sig staten uppgiften att påverka arbetsmarknadens parter i lönesättningen. Det där att utöva påtryckning, som herr förste vice talmannen säger, när det gäller att genomföra en princip som arbetstagarerna vill se förverkligad, det kallas i andra sammanhang för stöd.

För övrigt måste jag säga, att jag aldrig har påtagit mig uppgiften att föra arbetsgivarnas talan i den här frågan, och jag vågar säga detsamma för motionärernas del.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte försökt mig på någon värdering av manliga tjänster i förhållande till kvinnliga. Jag har inte sagt någonting annat än att det inte är förutsatt i likalönsprincipen att man ovillkorligen skall ha en löneplan som för båda de här kategorierna innebär en lönesättning ända ned i botten. Jag har i utskottet sagt, att jag inte är beredd att så där utan vidare slå fast, att exempelvis stationskarlar, brevbärare och vaktmästare inte har sådana kvalifikationer, att de skulle kunna placeras i en högre lönegrad än den lägsta, om man hade en sådan värderingsprincip att den gick lägre i fråga om kvalifikationer för manlig arbetskraft än vad som nu är fallet. Det har man inte i löneplanen. Exempelvis ute i de statliga företagen finns det alldeles säkert en lönesättning för man-

liga arbetare som ligger under lönegrad 7, vilken är den lägsta i löneplanen. Frågan om samma bottenlönegrad för män och kvinnor i det statliga lönesystemet kan följaktligen bero på om det är samma kvalifikationer i den lägsta graden för båda kategorierna, och jag är inte säker på att så är förhållandet i dag. Därmed har jag inte yttrat mig om huruvida de kvinnliga tjänster som i sin helhet eller i viss utsträckning ligger under lönegrad 7 är för lågt placerade. Det är en förhandlingsfråga, som jag förmodar att de förhandlande parterna diskuterar vid sina sammankomster, eftersom vi har kunnat konstatera, att det vid dessa förhandlingar alltid är fråga om uppflyttningar och omgrupperingar.

Herr **PERSSON, HELMER**, (k):

Herr talman! Under 1950-talet var ju denna fråga uppe många gånger i riksdagen, men det blev ingen positiv lösning. Nu är vi i slutet på år 1960 och i början på ett nytt årtionde, där man har givit stora löften åt folket, men jag tycker att inledningen inte är särskilt bra.

Argumenten för och emot att ratificera denna konvention har ju framförts många gånger i denna kammare, och framför allt har förste vice talmannen använt sin goda förmåga för att argumentera emot en ratificering. Jag tror ju för min del att det egentligen strider mot hans egen personliga uppfattning när han tvingas att argumentera på det sätt som han här har gjort.

Vi har från vårt håll tidigare haft motioner i denna fråga. I år har vi en motion, där vi direkt har föreslagit att man stiftar en lag, som förbjuder att kvinnor betalas lägre lön för likvärdigt arbete. Argumenten mot denna vår nya motion ligger emellertid egentligen på samma plan som argumenten när det gäller att ratificera konventionen om likalönsprincipen. Argumenten är de gamla vanliga, men det brister oerhört mycket i logiken. Jag tror att det var i vår motion år 1950 som vi talade för en förkortning av arbetsdagen. Jag erinrar mig att förste vice talmannen då i den-

Ang. likalönsprincipen, m. m.

na kammare hävdade, att detta icke var någon lagstiftningsfråga utan en sak som skulle avgöras av arbetsmarknadens parter. Att lagstifta när det gäller förkortning av arbetstiden, hävdade han, skulle vara att göra intrång på det område som hör arbetsmarknadens parter till. Men jag tror att bara två år senare så steg förste vice talmannen upp och sade, att den vägen inte var framkomlig, utan nu måste vi lagstifta, och det blev lagstiftning om förkortad arbetstid.

Om vi tar semesterfrågan, har man ju också därvidlag tidigare hävdats att detta inte var någon lagstiftningsfråga. Jag förstår inte varför en god lagstiftning — en lagstiftning som gynnar människorna — skall behöva stå i motsättning till friheten när det gäller arbetsmarknadens parter. Eller ta tjänstepensionen, där man tagit upp en väldig och mycket berättigad politisk strid i detta land. Det blir ju emellertid lagstiftning om införande om tjänstepension. De som var emot en lagstiftning på detta område hävdade att man borde gå den s. k. frivillighetens väg, d. v. s. i det oändliga uppskjuta frågans lösning.

Det är därför jag anser att de som argumenterar emot att vi nu skall ratificera här berörda konvention inte är logiska i sin argumentation utan att deras bevisföring är opportunistiskt betingad och ingenting annat.

Med det anförda har jag velat ge till känna, att vi kommer att stödja förslaget om att riksdagen skall ratificera denna konvention.

Dessutom ber jag, herr talman, att få yrka bifall till våra motioner nr 471 i första kammaren och 419 i andra kammaren.

Herr förste vice talmannen STRAND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber först att få framhålla att vi i vårt parti inte känner till begreppet att tala mot sin övertygelse, och om herr Persson har en annan erfarenhet från sitt parti är det en sak för sig. Om någon har en annan uppfattning i vårt parti, får han också ge

den till känna, i varje fall har han ingen skyldighet att tala om någonting som han inte själv tror på.

I fråga om den enskilda arbetsmarknaden har Landsorganisationen gammal hävd på att förfäktat, att vi vill ha den fri från lagstiftning. Detta gäller emellertid inte arbetstidsfrågan och semesterfrågan. Vi har förmenat att det därvidlag är fråga om angelägenheter, som inte bara gäller dem som är anslutna till fackorganisationerna utan är frågor som måste ha sin tillämpning över hela arbetsmarknaden. För att få dessa frågor likartat lösta har det inte stått annan väg till buds än lagstiftningsvägen.

Om jag vid något tillfälle har uttalat mig emot lagstiftning i någon fråga, som gäller dessa båda angelägenheter, men sedermera ändrat mening, så beror det väl inte på principiella betänkligheter utan på att jag i första omgången räknade med att man skulle kunna komma ett stycke på väg genom förhandlingar på frivillighetens grund. När det visat sig inte vara möjligt har jag ansett att man bör gå vidare i den lagstiftning, som redan i princip varit genomförd, vare sig det gällt arbetstidsfrågan eller semesterfrågan.

Herr Persson tyckte att mitt anförande i många hänseenden stred mot logiken. Jag kanske kan få återge en historia från de gamla A-salsmötena, som hör samman med logiken. Det var en någon mycket radikal och mycket skicklig talare, som var uppe i debatten men som inte alls höll sig till ämnet utan talade om mångt och mycket annat. Kata Dalström replikerade från salen: »Logiken, min herre! Logiken, min herre!» Vederbörande svarade: »Logiken är någonting för borgartanter. Här skall skällas!»

Herr PERSSON, HELMER, (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag beklagar att herr förste vice talmannen återigen måste gå upp och tala mot sin innersta övertygelse. Om jag inte fattade fel, anmälde han principiella betänkligheter mot en lagstiftning i detta fall, men jag måste

fråga: Kan man på allvar ha principiella betänkligheter mot att stifta en lag som förbjuder diskriminering av halva vår nation? Det är den frågan som herr förste vice talmannen här skall ge besked om.

Herr GEIJER (s):

Herr talman! Jag vill gärna säga några ord i denna debatt, då Landsorganisationen har spelat en rätt framträdande roll i diskussionen om konventionens antagande.

Det råder väl inga delade meningar mellan utskottets majoritet och minoritet om det principiellt oriktiga i den — som man kan kalla det — diskriminering som nu förekommer i det svenska arbetslivet. Den fråga där meningarna går i sär gäller vägen fram till ett annat förhållande. Minoriteten i utskottet tror, att ett antagande av konventionen skulle innebära ett steg i riktning mot en lösning av kvinnolönefrågan.

Vi har på den svenska arbetsmarknaden alltid hävdad, att lönefrågorna inte bör vara föremål för lagstiftning. Jag vill här anknyta till herr Perssons senaste anförande, där han satte likhets-tecken mellan semesterlagstiftningen, arbetstidslagstiftningen och den lagstiftning som i dag ifrågasättes. Det råder emellertid en väsentlig skillnad här. Vi har alltid hävdad — och riksdagen har för länge sedan accepterat den principen — att man kan och bör lagstifta i frågor som är av socialpolitisk natur men bör avstå från varje lagstiftning som direkt ingriper i löneregleringen.

Detta är en gränsdragning som stämmer väl överens med de uppfattningar som finns på den svenska arbetsmarknaden. När jag säger den svenska arbetsmarknaden, avser jag båda parterna — de har redan från början varit överens och är det alltjämt om att betalningen för arbetskraften skall vara en förhandlingsfråga mellan parterna och icke vara föremål för lagstiftning. Det finns många länder — i dagens läge utgör de kanske till och med majoriteten

Ang. likalönsprincipen, m. m.

— som lagstiftar om lönefrågor. Jag skulle tro att både parterna på arbetsmarknaden och lagstiftarna genomgående har dåliga erfarenheter av detta förfarande och anser det olämpligt, men har man en gång börjat, är det svårt att komma ur cirkeln.

Vi är på det klara med att ett antagande av konventionen inte för kvinnolönefrågan framåt på något sätt. I de länder där konventionen har ratificerats har detta icke lett till någon förbättring ur kvinnornas synpunkt. I de länder ute i Europa som har ratificerat konventionen ligger relationen mellan mäns och kvinnors löner sämre till än i Sverige överallt utom i ett land — Frankrike — där den är någon procentenhet bättre. Detta säger ju att konventionen inte i och för sig medför någon förbättring.

Jag har för övrigt svårt att föreställa mig, att den svenska riksdagen skulle kunna ratificera konventionen och därmed låta sig nöja. Om konventionen ratificeras, måste riksdagen se till att kvinnolönefrågan klaras i full utsträckning, och ett godkännande av konventionen innebär inte i och för sig detta. Då är frågan: Skall riksdagen på grundval av motioner o. s. v. fatta kompletterande beslut som innebär t. ex. fastställande av minimilöner för kvinnor? Jag är övertygad om att ett godkännande av konventionen skulle aktualisera denna fråga. Då man blivit på det klara med att konventionen inte innebär en lösning av kvinnolöneproblemet, kommer samma fråga om statligt fastställda minimilöner upp hos oss som har varit och är aktuell i många andra länder — det finns t. o. m. ett europeiskt land som har både minimilöner och maximilöner som är statligt fastställda. Det är alldeles omöjligt att tänka sig att fastställa minimilöner bara för kvinnor; ett sådant beslut måste utsträckas till att gälla även män. All erfarenhet av minimilöner som fastställts genom lagstiftning är sådan, att vi på arbetsmarknaden — jag talar nu på fackföreningsrörelsens vägnar — måste bestämt avråda från försök i den riktningen. Alla erfarenhe-

Ang. likalönsprincipen, m. m.

ter både från industriellt utvecklade och mindre utvecklade länder talar emot en sådan anordning. Vi anser att lönefrågorna bör vara en angelägenhet för parterna på arbetsmarknaden. Det steg, som togs av Arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen i början av detta år var ett första steg i riktning mot ett förverkligande av likalönsprincipen. Om den svenska riksdagen förra året hade ratificerat ifrågavarande konvention nr 100 skulle — det är jag för min del ganska övertygad om — parterna på den svenska arbetsmarknaden inte ha träffat den uppgörelse i frågan som nu föreligger i form av en särskild protokollsanteckning, och även om den protokollsanteckningen på många sätt är ofullständig och kanske till och med vag, innebär den ändå ett steg i rätt riktning som är av betydligt större värde än en ratificering av konventionen nr 100.

Som en följd av den överenskommelsen förhandlas det nu inom olika branscher om hur anpassningen i praktiken skall gå till. Jag kan som ett exempel nämna, att för en vecka sedan träffades i en bransch en överenskommelse som innebär att man rensar ut de speciella kvinnolönesatserna ur avtalet, så att enhetliga lönesatser införs från och med nästa år. Det innebär dock inte fullständig jämställdhet lönemässigt, ty trots detta återstår åtskilligt innan man har kommit dithän att samma arbete betalas med samma lön. Från fackföreningsrörelsens sida är vi så bestämda i vår uppfattning om att diskrimineringen av den kvinnliga arbetskraften måste avvecklas, att vi kommer att ägna mycken kraft och stort intresse åt detta under de närmaste åren. Vi måste helt enkelt komma ifrån det nuvarande förhållandet, ty detta är orimligt i en så utvecklad demokrati som vårt land. Men vi vill icke vara med om att det skall ske på det sätt som reservanterna i utskottet tänker sig, ty det innebär för det första ingen lösning och för det andra att man skulle ta första steget till att överföra lönefrågorna till lagstiftningsområdet. Ingen lagstiftande församling är mäktig att behandla lönefrågorna lag-

stiftningsvägen, ty det skulle, såsom jag redan har sagt, medföra alltför stora svårigheter.

När man nu talar om lika löner och säger att det skall vara lika lön för män och kvinnor — herr förste vice talmanen har redan varit inne på den frågan — så vill jag framhålla att det egentligen inte finns någonting som heter lika lön och aldrig kommer att finnas det heller. Vi har icke lika lön inom den kvinnliga gruppen lika litet som inom gruppen manliga anställda. Det föreligger stora löneskillnader. Vad beträffar förhållandena på det statliga området är väl riktlinjerna i konventionen i huvudsak tillgodosedda. Men på det statliga området är det en helt annan fråga som förtjänar uppmärksamhet, nämligen låglöneproblemet, som är oberoende av frågan om lika lön för lika arbete. Låglöneproblemet är lika aktuellt på det statliga och kommunala området som på den privata arbetsmarknaden. Jag tror det vore hälsosamt, om många av riksdagens ledamöter ville intressera sig för de verkliga låglöneproblem, som föreligger på det statliga området, i stället för att syssla med lönefrågor av det här slaget. På det statliga området förekommer lönesättningar för vissa kategorier av anställda som är upprörande låga. Det gäller både kvinnor och män. Men det är heller ingen fråga som löses genom att Sverige ratificerar konvention nr 100, utan den måste lösas genom kommande förhandlingar.

Från arbetsmarknadens sida vill vi alltså inte acceptera ett godkännande av konvention nr 100. Vi ser praktiskt på dessa frågor, vi vet att arbetsmarknadens parter har kommit en god bit på väg, och vi hoppas att den utvecklingen skall fortsätta. Jag tror också att jag har rätt, när jag säger att man på arbetsgivarsidan på den privata arbetsmarknaden mer och mer har accepterat riktigheten i det resonemang som vi för om att diskrimineringen bör avvecklas. Men samtidigt kan det inte bortses ifrån att frågan har en avsevärd ekonomisk betydelse för vissa branscher. Beklädnadsindustrien har nämnts som ett exempel,

Ang. likalönsprincipen, m. m.

och många andra branscher befinner sig i en ungefär likartad situation, d. v. s. den kvinnliga arbetskraften utgör det stora flertalet av de anställda och den manliga ett mindre antal. Om man i dag skulle införa samma lön för kvinnorna som nu utgår till männen, är det klart att det för beklädnadsbranschen omedelbart skulle medföra en kraftig kostnadsstegring — den skulle kanske ligga mellan 20 och 30 procent — och oavsett hur angelägna vi är om att den här frågan löses snart, är vi medvetna om att det krävs en viss övergångstid och en anpassning för att industrien skall kunna komma fram till den nya avvägning som är nödvändig. Vi menar att den anpassningen skall kunna ske inom den tidrymd som parterna på den svenska arbetsmarknaden nu har tänkt sig. Jag kan försäkra reservanterna i utskottet att fackföreningsrörelsen inte kommer att spara någon möda då det gäller att hjälpa den kvinnliga arbetskraften och komma fram till ett mer rättvist system än det som för närvarande råder.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte underlåta att konstatera, att den skildring som herr Geijer lämnade av de förpliktelser som Sverige åtar sig genom att ratificera dessa konventioner är missvisande. Vi förbinder oss inte till någon lagstiftning i fråga om lönesättningen. Det är inte fråga om att lagstifta om minimilöner. Vad vi åtar oss står i artikel 2, och jag förmodar att herr Geijer är så van att läsa konventioner att det borde vara onödigt att än en gång läsa upp den. I artikel 2 står: »Varje medlem skall med avseende å alla arbetstagare, på sätt som är förenligt med gällande ordning för fastställande av lönesatser, främja och, i den mån sagda ordning så medgiver, trygga tillämpningen av principen om lika lön för män och kvinnor för arbete av lika värde.» Där står inte ett ord som ålägger Sverige att lagstifta om lönerna.

Vidare är väl alla kvinnliga löntagare

överens om att det kan och skall vara löneskillnader. Här är inte meningen att genomföra något slags standardisering i fråga om lönerna, men det skall inte vara en lönesättning med löneskillnader efter kön utan efter utbildning, ansvar och kvalifikationer. Det är dit vi vill komma. Annars har vi ingenting alls emot löneskillnader, ty de är fullt naturliga i ett samhälle som vårt, även i fråga om låglönegrupperna.

Herr **GEIJER** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill i anslutning till vad fru Hamrin-Thorell sade också erinra om artikel 2. Fru Hamrin-Thorell läste själv upp orden »trygga tillämpningen av principen om lika lön för män och kvinnor». Om det nu inträffar, vilket har inträffat i alla länder som har ratificerat konventionen, att ingen ändring sker på grundval av ratificeringen, frågar man sig hur tillämpningen från statens sida skall kunna tryggas, som det står i konventionen. Det är där nästa steg i utvecklingen kommer in. Jag har svårt att tänka mig att konventionen ratificeras, utan att riksdagen därefter måste ta nästa steg, nämligen att införa något slag av minimilöner eller vad det kan bli fråga om, och det är där den principiella betänkligheten kommer in.

Om nu fru Hamrin-Thorell och de övriga reservanterna vill att konventionen skall ratificeras för att det, så att säga, skall se snyggare ut, utan att det därefter skall föreligga några förpliktelser för den svenska riksdagen, anser jag att reservanterna är inne på felaktiga vägar, ty tar vi första steget får vi vara beredda att också ta nästa.

Fröken **NORDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Jag kan börja mitt anförande på samma sätt som fru Hamrin-Thorell, med att säga att det mesta i detta avsnitt av likalönsfrågan som kan sägas, också har sagts här i kammaren under årens lopp. Jag kan tillägga, att det mesta som just i dag behöver sägas från vårt håll har sagts av fru Hamrin-Thorell.

Ang. likalönsprincipen, m. m.

Låt mig dock göra några anmärkningar beträffande vårt internationella svar i frågan, det fru Hamrin-Thorell helt hastigt snuddade vid.

Vi kan väl, herr talman, inte bortse ifrån, vad en ratificering skulle betyda för kvinnorna i många andra länder. Var och en som haft tillfälle att sammanträffa med kolleger och kvinnoorganisationskvinnor från andra länder känner väl till, att kvinnorna utomlands intensivt följer utvecklingen för vår kvinnovärld, det må vara i skattefrågor, det må gälla den husliga yrkesutbildningen eller sjuksköterskors och hemvårdarinnors lönevillkor, för att nämna några få exempel från intresseområden, som ligger mig nära.

Den internationella kvinnovärlden står undrande, varför inte Sverige i likhet med de 32 andra länderna — däribland Danmark och Norge, som ju också tillämpar principen om arbetsmarknadens frihet — ratificerar konventionen nr 100. Den förklaring som man försöker ge sina utländska vänner när de ställer den här frågan går aldrig in — hur man än försöker att göra den fosterländskt positiv och fri från subjektiva synpunkter.

Våra överenskommelser mellan arbetsgivare och arbetstagare — inte minst den sista, som vi alla gläder oss över — känner vi själva till, och de är nog också kända i de inre arbetsmarknadskretsarna utomlands, men folk i allmänhet, som också kan påverka opinionen i det egna landet, ser till det lättast tillgängliga av det internationella materialet, nämligen de internationella konventionerna.

En ratificering av konventionen skulle, det vågar jag påstå, innebära en stor stimulans för kvinnorna i de många länder där — som utskottets ordförande så riktigt antydde — avlönings- och anställningsförhållandena för kvinnorna är sämre än i vårt land.

Att kvinnorna i de länder herr Geijer nämnde har lägre löner än många av de svenska kvinnorna, beror väl inte på att man där har antagit konventionen, utan är väl en företeelse, trots konventionen,

som hänger samman med att man i dessa länder har så mycket att ta igen. Det finns ett motstånd i form av tradition, man har dålig ekonomi osv. Allting måste väl få ta sin tid här i världen.

Att vi inte anslutit oss till konventionen nr 100 tycker jag dock är något lättare att acceptera än att vi som konsekvens härav stått förhindrade att ansluta oss till konventionen nr 111, den som gäller diskriminering i fråga om anställning eller yrkesutövning på grund av ras, hudfärg, kön, religion, politisk uppfattning, nationell härstamning och socialt ursprung. Det är, herr talman, illa, så som världen ser ut i dag.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen under punkten A.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Jag kan inte underlåta att efter denna diskussion konstatera, att de som har talat emot en ratificering för det första sagt att man inte vill ratificera konventionerna för att de inte har någon betydelse. För det andra säger de att de inte vill ratificera konventionerna av fruktan för att staten skall utöva påtryckningar på arbetsmarknadens parter. Det ena påståendet strider direkt mot det andra. För det tredje säger man att man hyllar samma princip och vill arbeta i samma riktning.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt rörande vardera av de båda punkterna av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de i fråga om punkten A förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha va upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna

Om arbetsvärdering beträffande vissa tjänster inom det statliga avlöningssystemet proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Hamrin-Thorell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 58 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en börja omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat på ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hamrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 44.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjordes i enlighet med de rörande punkten B framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på bifall till motionerna I: 471 och II: 419; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om arbetsvärdering beträffande vissa tjänster inom det statliga avlöningssystemet

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 59, i anledning av väckta motioner om arbetsvärdering beträffande vissa tjänster inom det statliga avlöningssystemet.

Andra lagutskottet hade till behandling förehått två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 302 i första kammaren av herr *Bergh, Ragnar, m. fl.* samt nr 379 i andra kammaren av fröken *Wetterström m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t skyndsamt måtte under medverkan av berörda förhandlingsparter låta utföra en objektiv arbetsvärdering beträffande tjänster i låglöne- och mellanlönegraderna inom det statliga avlöningssystemet.

Utskottet hade i det nu ifrågakarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 302 och II: 379, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta under medverkan av berörda förhandlingsparter skyndsamt utföra en systematisk arbetsvärdering inom det statliga avlöningssystemet.

Reservation hade anförts av herrar *Strand, Nils Elowsson* och *Axel Svensson*, fru *Carlqvist*, herr *Lundberg*, fru *Ekendahl*, herr *Johansson* i Södertälje samt fru *Eriksson* i Ängelholm, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner, I: 302 och II: 379, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Även de motioner som behandlas i detta utlåtande härstammar från samma källa som de tidigare, nämligen missnöje med att man inte kommit längre i fråga om genomförande av likalönsprincipen. I motionerna yrkas att Kungl. Maj:t måtte låta utföra en arbetsvärdering beträffande vissa tjänster inom det statliga lönesystemet, speciellt inom låglöne- och mellanlönegraderna. Arbetsvärderingen skulle ske under medverkan av berörda förhandlingsparter.

Om arbetsvärdering beträffande vissa tjänster inom det statliga avlönningssystemet

Lotten har fällt avgörandet i utskottet i denna fråga på så sätt att utskottet uttalar sig för bifall till motionerna, medan lotten givit oss det negativa utslaget. Vi har därför måst reservera oss för att få fram den mening vi företräder. I utskottets slutkläm är yrkandet utvidgat till att gälla en arbetsvärdering inom hela det statliga lönesystemet.

I motionerna liksom även i utskottets utlåtande vill man inte förneka, att det tillämpas ett visst slag av arbetsvärdering i samband med löneförhandlingarna men också vid de s. k. löneplansrevisionerna. Denna arbetsvärdering vill man dock inte betrakta såsom en systematisk värdering. Därför tror man att man om en sådan värdering genomfördes skulle nå ett bättre resultat framför allt i fråga om värderingen av de lägre tjänsterna och särskilt de lägre tjänster som rekryteras med kvinnlig arbetskraft. Reservanterna har för sin del inte kunnat ansluta sig till den optimistiska tron att man skulle ha möjlighet att genom en systematisk värdering, där man fastställde vilka faktorer som skulle vara avgörande och poängsatte dessa faktorer, skulle nå ett resultat som de förhandlande parterna kunde finna tillräckligt objektivt för att kunna vara avgörande vid lönesättning eller lönegradsplacering. Vi tror inte heller att det skulle finnas någon som helst möjlighet att de förhandlande parterna, vare sig på arbetsgivarsidan eller de anställdas sida — även om de skulle acceptera att gå in på en sådan arbetsvärdering — på förhand skulle kunna utfästa sig att anse de värderingsresultat man kommer fram till så objektiva att de skulle kunna ligga till grund för en lönegradsplacering. Förmodligen måste de förbehålla sig rätten att vid förhandlingar hävda andra meningar än dem som skulle ha kommit till uttryck vid en sådan värdering.

I Uppsala har för åtskilliga år sedan gjorts ett försök till något som man väl kan kalla arbetsvärdering. Rent teoretisk kan man naturligtvis fastställa grunderna för en värdering och även göra värderingen med ledning av de prin-

ciper som fastslagits. Den här arbetsvärderingen i Uppsala var ganska omfattande — den berörde några hundra olika tjänster — men den ligger fortfarande i skrivbordslådan, så man har ingen erfarenhet av vad den skulle kunna leda till. Värderingen i fråga har tillställts Stadsförbundet och Stadsförbundet ligger fortfarande på den. Uppsala stad har väl själv inte ansett sig kunna tillämpa värderingen vid sin lönesättning utan att det fanns grund för att reglerna också skulle kunna tillämpas på andra håll, helst naturligtvis genomgående vid lönesättning inom de områden som faller under städerna.

Det har också tillämpats arbetsvärdering och tillämpas väl fortfarande sådan inom den enskilda sektorn. Men det är här inte fråga om en arbetsvärdering av samma karaktär som man nu närmast åsyftar, d. v. s. en värdering av tjänsterna, utan vid nyssnämnda arbetsvärdering har det varit fråga om värdering av arbetsuppgifterna eller rättare sagt betalningen för en viss arbetsinsats. Det har tillämpats olika system. I regel har det gällt ackordsättning, och sådan tillgår ofta så att man får en viss angiven tid för utförande av en arbetsuppgift. I andra fall får man en viss bestämd ersättning i kronor och ören för att genomföra arbetsuppgiften. Det finns också en metod som kallas MTM-metoden. Jag kan inte redogöra för de olika metoder som tillämpats, eftersom jag inte känner resultatet av tillämpningen, men jag vet att samtliga syftar till att man skall få en rättvisande lönesättning.

Det är som sagt i dessa fall inte fråga om en tjänstegradering av det slag som det här gäller. Visst kan man ha en systematisk gradering, men en sådan gradering kan inte göras en gång för alla, utan det måste vara en fortlöpande värdering efter resultaten; man måste räkna med att de faktorer som ingår i den tid efter annan måste bli föremål för omvärdering. Man kan inte en gång för alla fastslå att en viss faktor är värd så och så många procent eller poäng eller vad man nu vill kalla det, och en annan

Om arbetsvärdering beträffande vissa tjänster inom det statliga avlöningssystemet

faktor så och så många. Det måste vara en återkommande värdering både av själva den skala som skall ligga till grund för värderingens genomförande och av de olika faktorerna.

I motionen har nämnts en hel del faktorer som skulle vara och har varit vägledande vid Uppsala-värderingen. Man har emellertid utelämnat en synnerligen viktig faktor: tillgången på arbetskraft ingår inte bland dessa faktorer, men den har under de år som vi närmast kan blicka tillbaka på spelat en större roll än alla andra faktorer tillsammans. Bristen på arbetskraft har ingått som en betydelsefull faktor vid fastställandet av ersättningen till arbetskraften. Det är den faktor som i större utsträckning än någon annan har påverkat också lönesättningen för kvinnorna, och man kan därför säga att det i detta avseende har skett en fördelaktig utveckling, även om den inte varit så fördelaktig som företrädarna för motionärerna i såväl föregående ärende som detta ärende skulle ha önskat.

Nu har motionerna varit utsända på remiss till olika instanser. Samtliga uttalar mycket stor tveksamhet inför möjligheten att nå ett resultat som skulle kunna bli bättre än som redan kommit till uttryck vid den lönesättning som skett vid förhandlingarna eller i samband med löneplansrevisionerna. Jag tror att den tveksamheten är välgrundad. Reservanterna ansluter sig till tveksamheten. Vi tror inte på möjligheten att på ett så stort område som det här gäller genomföra en arbetsvärdering på det sätt som föreslagits, även om den kallas systematisk och får en sådan grad av objektivitet att den har större värde än de värderingar som nu sker vid löneförhandlingarna. Även om värderingen vid förhandlingarna är schematisk och kan skifta från gång till annan, är väl alltid argumentet för en omgradering, att någon av de i graderingen ingående arbetsgrupperna bör värderas bättre i förhållande till andra. Det finns väl även de som tycker att en nedvärdering ibland borde komma till stånd, men detta blir ju aldrig aktuellt.

Det är alltid fråga om uppflyttningar, och då är alltid motivet för ett sådant krav att den gruppen är i förhållande till andra grupper värd en uppflyttning. Jag tror också att vi får räkna med att förhållandena på arbetsmarknaden även på det statliga och på det kommunala området kommer att växla i minst samma omfattning som vi varit med om under de senast förflutna åren — vi skulle till och med kunna säga under det senaste årtiondet — och vi bör därför inte räkna med att det är möjligt att fastställa några grunder för en värdering som skulle kunna bestå för längre tid än några få år i taget. Vi tror följaktligen mera på den avvägning i fråga om lönesättningarna olika lönegrupper emellan som sker vid de återkommande löneförhandlingarna.

Reservanterna ifrågasätter vidare, huruvida det kan vara så lämpligt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om åtgärder som skulle kunna tolkas såsom ett ingripande i den fria förhandlingsrätt som de anställdas organisationer eftersträvar. Även de organisationer, som har sin verksamhet speciellt på det statliga området, har ju en stark önskan att få en förhandlingsrätt som helst skulle vara mera vidgad än de för närvarande tycker sig ha.

Herr talman! Med denna motivering hemställer jag om bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Jag har vågat mig på att begära ordet i denna rätt krångliga fråga eftersom jag råkar vara motionär i det här ämnet.

Jag skulle vilja börja med att ge den föregående ärade talaren rätt i att det naturligtvis är ytterst svårt, för att inte säga omöjligt, att åstadkomma en fullt objektiv värdering av arbetsinsatser, i all synnerhet om det är fråga om en jämförelse mellan olika slag av arbeten. Men detta omdöme måste också gälla den värdering som man nu har — den schematiska värdering som förekommer i motsats till den mera systematiska som

Om arbetsvärdering beträffande vissa tjänster inom det statliga avlöningssystemet motionärerna begär. Jag skulle också tro att man inte får överskatta löneförhandlingarna såsom korrektiv emot brister i den värdering som nu praktiseras, därför att utgången av en löneförhandling — det vet den föregående ärade talaren mycket bättre än jag — beror på så många, många faktorer som inte direkt har med värderingen av arbetet som sådant att göra.

Vidare kan man också säga att när reservanternas talesman åberopar lagen om tillgång och efterfrågan som ett argument mot den av motionärerna önskade systematiska värderingen, gäller lagen i minst lika hög grad även beträffande den värdering som nu sker, och detta argument kan därför inte speciellt riktas mot motionärernas förslag.

Nu har ju även reservanternas erkänt, att det nuvarande systemet inte är tillfredsställande. När så är förhållandet och när man enligt min mening med skäl kan hysa tvivel om förhandlingarnas korrekteringsvärde, varför skall man då vara så rädd för att pröva en ny metod av det slag motionärerna föreslår? Man kan inte heller som skäl åberopa, att det försök som gjordes i Uppsala för en del år sedan inte har lett till något resultat. Att så inte skett sammanhänger ju med att man tydligen inte har velat tillämpa de grunder, som man därvid kom fram till.

När det är obestriddigt att det för närvarande föreligger vissa brister, som sammanhänger med nuvarande värderingsmetod, varför skall man inte då kunna försöka någonting annat, som utskottet nu har föreslagit? Jag kan inte heller finna det vara ett hållbart argument, att en sådan analys skulle kunna tolkas som ett ingrepp i den fria förhandlingsrätten. Analysen skulle ju enligt motionärernas förslag utföras i samverkan med arbetsmarknadens parter. Det är om man så vill en analys, som sker under förhandlingar. Det argumentet är enligt min mening inte så värst hållbart.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Det kan ju synas egenodligt, att två personer utanför utskottet tar till orda omedelbart efter utskottets ärade ordförande, men jag försvarar mig bland annat med dels att jag är motionär och dels att jag dock deltagit under sju år i likalönskommitténs arbete på sin tid.

Jag vill börja med, herr talman, att uttrycka min glädje över den låt oss säga balanserade ton, som reservanternas användning i sin argumentering. Jag tycker att det bådär gott för en lidelsefri överläggning både nu och i framtiden. Jag uttrycker vidare min glädje över att också reservanternas har accepterat likalönskommitténs definition på lika lön. Den lyder ju: Lika lön för man och kvinna för likvärdig arbetsuppgift. Jag anser att det är den riktigaste definitionen. Värderar man en tjänst, så behöver man nämligen inte dra fram talet om kvinnornas svaghet, större frånvarofrekvens och mindre försörjningsbördor etc.

Detta är alltså något som jag bara har velat notera. Såsom förut har nämnts, tillämpas ju inom det statliga lönesystemet likalönsprincipen de facto i högre lönegrader. Det är dock icke fallet i de lägre lönegraderna. Jag har aldrig kunnat fatta denna kategoriklyvning eller ens kunnat gissa mig till den rättvisa, som skulle kunna ligga i denna olika värdering av högre och lägre tjänster. Man utgår alltså å priori från att i de lönegrader, där det inte behövs någon utbildning, d. v. s. i de lägsta lönegraderna, männen skall ha en viss bottenlönegrad. Men för kvinnorna finns ingen botten! Det måste innebära, att man helt enkelt värderar människorna olika såsom arbetstagare.

Såsom nog också har nämnts förut i dag ansåg sig likalönskommittén i sitt betänkande (sid. 276) kunna konstatera följande: »Vid likalönsprincipens genomförande skulle sålunda praktiskt taget alla de tjänster, som för närvarande ligger under den manliga bottenlönegraden, uppflyttas till denna grad.» Det är därför som det enligt vår mening behövs en objektiv värdering. Vi skulle

Om arbetsvärdering beträffande vissa tjänster inom det statliga avlöningssystemet

också, med stöd av att likalönskommittén i sitt betänkande helt enkelt begärt sådan uppflyttning, anhålla att parterna vid förhandlingarna verkligen tar hänsyn till detta konstaterande. Men nu har vi som sagt inte gått den vägen, utan vi anser att det medel, som den systematiska värderingen utgör, kan vara lämpligt att använda vid förhandlingar. Redan nu förekommer ju värdering av olika tjänster. Vi har ju — som också reservanterna nämner — tjänsteförteckningsrevisioner då och då. Dessa värderingar är dock av mer schematisk karaktär.

Men så uttalar reservanterna någon-ting, som jag inte riktigt har förstått innebörden av: Vissa garantier för objektivitet uppnås genom att lönegradsplacementerna föregås av förhandlingar. Det måste väl ändå förutsätta, att båda parter har en inte negativ utan något så när positiv inställning till likalönsspöran.

Nu vet jag inte hur det i detalj går till vid förhandlingarna, men man får dock komma ihåg, att där sitter å ena sidan arbetsgivarparten, i detta fall statens representanter, som har en viss ekonomisk ram att röra sig inom — den saken är ju klar. Å andra sidan sitter arbetstagarparten, tjänstemännen, som inte bara har intresse för likalönspriincipens tillämpande utan också har att beakta olika gruppers intressen. Så räcker inte resurserna inom den ram som finns — denna ram behöver självfallet inte vara helt fastlåst men kan å andra sidan inte sprängas alltför mycket. Naturligtvis blir det en värdering vid förhandlingarna, men man får inte glömma bort det rent psykologiska faktum, att vid förhandlingar kan atmosfären understundom vara ganska överhettad. Vi menar, att den objektiva värdering som vi efterlyser skulle på ett riktigare och lugnare sätt kunna ske genom en sådan värdering, som vi här har föreslagit.

Man säger med all rätt att inte heller en systematisk värdering kan bli helt objektiv. Nej, men vad är objektivt här i livet? Vi har väl alla våra omdömen av rent subjektiv beskaffenhet, som vi inte

kan komma ifrån ens när vi sätter oss ned och skall leka att vi är väldigt objektiva. Och detta är ett rätt känsligt område — det har, som vi alla vet, av ålder varit känsligt.

Reservanterna säger vidare, att man skall inte överskatta värdet av den eventuella lösning som skulle uppstå. Nej, det tror jag inte vi gör; vi är för erfarna för att tro att allt är frid och fröjd om vi får en utredning och den kommer med förslag. Men vi tror att en systematisk värdering skulle leda till ett bättre resultat än vad man nu får.

Apropå överskattning tycker jag nog att reservanterna överskattar svårigheterna. Svårigheterna bör inte vara oöverkomliga. Det kan inte vara omöjligt att genomföra en sådan här värdering. Som vi nämnt i motionerna har sådan värdering förekommit inom flera områden, t. ex. inom de affärsdrivande verken. Vidare har visst någon redan sagt, att man inom den privata sektorn är ense om arbetsvärderingens betydelse för rättvisare löner. Det var inte länge sedan LO:s nuvarande ordförande sade, att den svenska arbetarrörelsen intar en klart positiv hållning till arbetsvärdering.

Herr förste vice talmannen säger nu, att det är fråga om olika värderingar av arbetsuppgifterna, vilket inte är kommensurabelt med det som vi önskar här. Men det är just värderingen av arbetsuppgifterna, som vi vill ha. Vi vill inte ha några personliga, individuella värderingar, beroende på om det är män eller kvinnor som utför arbetet. För de manliga tjänsterna finns som sagt bottenlönegrader, och det må vara hänt, men varför är det lägre värdering av de kvinnliga tjänsterna? Det är nog ett faktum, att man har tittat på tjänsterna och sagt: Här är mest kvinnor anställda, ergo kan vi här komma undan med en lägre lönesättning! Tillämpar man den aspekten, ställer man saken på huvudet, det tror jag förste vice talmannen är ense med mig om.

I likalönskommittén ansåg vi, att arbetsvärderingen måste omfatta hela det statliga lönesystemet, alltså även rela-

Om arbetsvärdering beträffande vissa tjänster inom det statliga avlöningssystemet
tionen mellan manliga och kvinnliga tjänster. Man skall inte säga, att de kvinnor som arbetar tillsammans med män skall ha samma lön som männen, men att man för kvinnor i de rent kvinnliga yrkena kan jag höll på att säga smussla i buskarna hur mycket som helst beträffande lönen. Jag vill starkt understryka, att det är tjänsten som skall lönesättas och inte den som innehar denna tjänst. Och vad är det som bevisar, att de kvinnliga bottenlönerna måste vara lägre än de manliga? Man kan inte hänvisa till — som herr Bergh sade nyss — tillgång och efterfrågan, då är man inne på ett annat fält än det vi talar om här.

Tjänsteförteckningskommittén gjorde värdering av tjänsterna, men såvitt det är mig bekant värderade den aldrig de kvinnliga biträdestjänsterna — i varje fall har jag fått den upplysningen från mycket högt håll. Fanns det förresten en enda kvinna med i den tjänsteförteckningsrevision som arbetade samtidigt med likalönskommittén?

Herr Strand säger, och det kan jag gå med på, att det kan mycket väl hända att det kommer att bestå en viss olikhet mellan manliga och kvinnliga löner. Ja, det är inte alls omöjligt, men vi vill ha en systematisk värdering för att i så fall visa riktigheten av detta.

Sedan jämför herr Strand med den privata marknaden och frågar, om vi hävdar att arbetsgivarna där skulle gå med på en höjning av lönerna. Ja, det finns ju inom den privata marknaden yrken med lika lön. Såvitt jag minns hade typograferna redan på 90-talet eller omkring 1900 lika löner. Inom restaurangfacket tror jag också likalönsprincipen är genomförd, och herr Geijer nämnde nyss en annan överenskommelse. Vi menar naturligtvis inte att likheten skulle genomföras hux flux — det vore en ekonomisk omöjlighet, för att inte tala om den psykologiska omöjligheten. Men vi har vad beträffar det statliga området erkänt principen om lika lön för lika arbetsuppgift, och jag tycker nog att detta kräver att vi försöker arbeta efter den linjen. Det är inte den privata marknaden vi diskuterar. Den

har vi inte med att göra, och jag skulle inte heller önska att vi hade det. Beträffande den statliga sektorn är det dock vi som sätter lönerna. Den lönesättningen sker efter förhandlingar, och som ledamot av femte avdelningen har jag kanske litet för mycket visat min vördnad för resultatet av sådana förhandlingar. Just därför menar jag emellertid att man behöver de verktyg vid förhandlingarna, som kan leda till ett rättvisare resultat.

Vad beträffar den privata marknaden — om jag för ett ögonblick kan få gå utanför ämnet i likhet med utskottets ärade ordförande — tror jag uppriktigt sagt att arbetarrörelsen här har kommit fram till en helt annan uppfattning om likalönsfrågan än den hade för 40—50 år sedan, då jag var med på den privata marknaden och tampades inom fackföreningsrörelsen. Herr Geijers uttalande här visar en glädjande utveckling i rätt utveckling, ty tidigare var männen i stor utsträckning villiga att gå fram för likalönsprincipen men, nota bene, med den förhoppningen att kvinnorna skulle komma att trängas undan på arbetsmarknaden.

Jag har händelsevis hittat ett uttalande i tidningen Metallarbetaren nr 7 år 1928, där en skribent skriver: »Kunna vi nå dithän att en kvinna icke arbetar för mindre lön än en man, då behöva vi icke frukta för att arbetsköparen skulle välja den svagare framför den som på alla sätt är bättre skickad.»

Det tycker jag är väldigt rart och anspråkslöst, men känner man sig osäker får man väl ta till sådana argument.

I våra motioner har vi betonat att den systematiska bedömningen bör ske under medverkan av förhandlingsparterna. Det kanske kan synas en aning ologiskt att jag hänvisar till detta mot bakgrund av vad jag sade om den överhettade atmosfär som kan råda vid förhandlingarna och att förhandlingsparterna kanske inte är helt inställda på likalönsprincipens genomförande. Det är dock skillnad mellan ett överhettat förhandlingsläge och då man får sätta sig ned i lugn och ro och värdera.

Om arbetsvärdering beträffande vissa tjänster inom det statliga avlöningssystemet

Mot denna bakgrund förstår jag lika litet som herr Bergh reservanternas tvekan om lämpligheten av en riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t i denna fråga. Jag vill ställa en direkt fråga till reservanternas talesman: Ansåg man att den tjänsteförteckningsrevision, vars resultat låg till grund för förhandlingarna inom det statliga systemet, innebar ett intrång i den fria förhandlingsrätten? Jag tror inte det. Lika litet behöver den systematiska värdering som vi önskar, bli ett sådant intrång. Skulle man kunna bevisa att så vore förhållandet, skulle jag vara den siste att gå med på en sådan värdering.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde fru *Hamrin-Thorell* (fp) och fröken *Nordström* (fp).

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Jag har inte så värst mycket att tillägga i anledning av de anföranden som har hållits av herr Bergh och fröken Andersson. Jag vill gärna ge fröken Andersson det erkännandet, att hon har bedömt utvecklingen alldeles riktigt. Det har funnits en period, då de förhandlande parterna på arbetarsidan ansett det ganska naturligt att kvinnorna skulle ha lägre lön än männen även i de fall då kvinnorna var yrkesarbetare. I det hänseendet har det skett en avsevärd förändring. Nu är det en allmän strävan på arbetarsidan, och jag vill gärna tro att det finns en allvarlig sådan strävan även hos arbetsgivarna, att operera bort allt sådant som i avtal och på annat sätt är diskriminerande för kvinnan.

Nu var det inte likalönen vi skulle diskutera som underlag för detta betänkande, ty här är det fråga om arbetsvärdering, som skulle tjäna syftet att komma fram till en bättre tillämpning av den princip som ligger i lika lön för män och kvinnor. Fröken Andersson nämnde att exempelvis typograferna tillämpar lika lön. Det är all-

deles riktigt att detta fack sedan många årtionden tillbaka haft lika lön för män och kvinnor, men jag vet inte om det finns en enda kvinnlig typograf — numera finns det kanske, men det har i vart fall funnits en tid, då det inte fanns några kvinnliga typografer. Då är det ju inte heller så svårt att tillämpa likalönsprincipen! Jag har inte sagt att det har förekommit någon medveten strävan att hindra kvinnorna att komma in på detta fält; det är möjligt att arbetsförhållandena inte har varit lämpliga för kvinnorna. Det kan emellertid tänkas att förhållandena ändrats och att kvinnor nu har ryckt in också på detta område.

Jag tror det var fröken Andersson som nämnde, att man kunde ifrågasätta objektiviteten i de värderingar som sker i samband med förhandlingarna. Det är också min mening. Jag har dock inte sagt något annat än att jag tror mera på de resultat, som uppnås den vägen, än på de resultat som uppnås vid en systematisk värdering, genomförd på det sätt som förutsättes i motionerna.

De förhandlande parterna företräder ju även på de anställdas sida olika grader av anställda och det medför ju varierande synpunkter på vad som är objektivt i det ena eller andra avseendet. Därför får man väl räkna med att det i viss utsträckning blir arbetsgivarsidan, i detta fall staten, som får vara om inte medlande så i varje fall utjämnande. Man får försöka komma till ett resultat, som kanske inte är tillfredsställande ur någons synpunkt men som motsvarar vad man med hjälp av de metoder, som står till förfogande, kan få ut ur förhandlingarna. Och ett sådant resultat respekteras i regel under den tid överenskommelsen gäller.

Herr talman! Jag har inte någon anledning att förlänga debatten i den här frågan. Av fröken Anderssons anförande har jag förstått att motionärerna har den uppfattningen, att man skulle nå ett betydligt bättre resultat om man kunde åstadkomma en sådan systematisk värdering av tjänsterna som motionerna syftar till. Vi reservanter tror inte på

Om arbetsvärdering beträffande vissa tjänster inom det statliga avlöningssystemet det — vi anser att det är att se det hela litet för ljusblått. Det är en mängd andra faktorer som spelar in vid förhandlingsbordet, och de faktorerna är många gånger mera vägande än aldrig så väl utarbetade teoretiska metoder för värdering.

Till slut vill jag bara säga till fröken Andersson, att när jag har talat om värderingen på den privata arbetsmarknaden, har jag sagt att värderingen där inte är att jämföra med den som här påyrkas, eftersom det inte är fråga om en värdering av tjänsterna, utan av arbetsuppgifterna. Tjänsterna är värderade i själva avtalstexten, där de är grupperade för icke yrkesutbildade, yrkesarbetare och möjligen även andra kategorier. Värdering är i regel ett instrument för en riktig lönesättning i ackordsarbete. De som är lika placerade enligt avtalet kan nämligen ha olika arbetsuppgifter på fältet, och det gäller då att göra en objektiv värdering av de detaljer i arbetet som de utför. Det är där metoderna kommer till användning, med varierande resultat. Inom mycket stora områden använder man ingen annan metod än förhandlingar om ackordspriset — centrala förhandlingar om det är möjligt att göra upp en ackordsprislista som gäller hela facket, som man har gjort exempelvis inom byggnadsfacket, eller lokala förhandlingar om förhållandena är så varierande på arbetsplatserna, att man inte kan ha en ackordsprislista som är generellt gällande.

Jag har inget annat yrkande än det jag tidigare har framfört om bifall till reservationen.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Det är kanske att tvista om påvens skägg, men jag förstår inte skillnaden gentemot den värdering på den privata marknaden om vilken herr förste vice talmannen nyss talade. Han sade att det inte är tjänsterna, som skall värderas, utan arbetsuppgifterna. Ja, det är just arbetsuppgifterna i de tjänster det är fråga om som vi vill ha vär-

derade. Jag tror det är värdefullt att spika fast detta, så att vi inte talar om olika saker.

Herr Strand liksom andra säger, att allt skall ske genom förhandlingar. Ja, där menar vi också samma sak; det är bara fråga om att försöka skapa ett instrument som kan vara till hjälp vid förhandlingarna.

Vad herr Strand sade om lika lön för typograferna och att det inte fanns några kvinnor bland dem var nog felaktigt. Jag har inte tabellerna med mig, men jag har hemma en lång tabell som anger antalet kvinnliga typografer från 1890-talet och framåt. Den visar icke någon minskning av antalet kvinnor efter likalönsprincipens genomförande — minskningen kom först när nattarbets-tidslagen infördes, vilken hade en oerhörd betydelse för möjligheterna att anställa kvinnor i typograffacket. — Det sista, herr talman, hör inte hit, men »kvinnfolk kan ju aldrig hålla sig till saken!»

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Jag gör inte anspråk på att fröken Andersson skall förstå någonting av det som förekommer på den enskilda arbetsmarknaden i fråga om avtalens uppgörande, men tjänsterna där är i avtalstexten grupperade för yrkesutbildade, icke yrkesutbildade och eventuellt ytterligare några grupper. Sedan har man förhandlingar om ackordspriserna, och dessa kan vara uttryckta antingen i tid eller direkt i pengar. Det är vid dessa förhandlingar man använder värderingsmetoderna. Skillnaden i detta avseende i förhållande till det statliga området är att man där värdesätter tjänsten som sådan, inte de olika detaljer vederbörande utför. På den enskilda arbetsmarknaden kan mycket väl en och samma arbetare utföra ett flertal sådana värdesatta uppgifter, varvid den ena kan ge mycket god förtjänst, medan den andra ger relativt litet. Det är detta som är skillnaden.

Om en ekonomisk uppskattning av hushållsarbetet

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr förste vice talmannen *Strand* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 59, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid fröken *Andersson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 55;

Nej — 68.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om en ekonomisk uppskattning av hushållsarbetet

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 60, i anledning av väckta motioner om en ekonomisk uppskattning av hushållsarbetet, m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade likalydande motioner, nr 310 i första kammaren av herr *Lundström m. fl.* samt nr 386 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.*, i vilka motioner under en med 2 betecknad punkt hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning med uppgift

a) att företaga en ekonomisk uppskattning av hushållsarbetet i syfte att underlätta en rättvisande bedömning av det ekonomiska värdet av den arbetsinsats som bortföle, när husmodern på grund av sjukdom, förvärvsarbete etc. icke i full utsträckning kunde delta i hushållsarbete samt

b) att undersöka förutsättningarna för att inom den allmänna sjukförsäkringens ram och med ledning av resultatet av den ovan begärda undersökningen bereda hemarbetande kvinnor möjlighet att teckna frivillig tilläggsförsäkring enligt samma grunder som gällde för andra yrkesgrupper.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 310 och II: 386, såvitt avsåge de däri under 2 upptagna yrkandena, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Hamrin-Thorell*, herr *Kaijser*, fröken *Nordström*, herr *Jacobsson* i Tobo, fröken *Höjer* och fru *Wallerius-Gunne*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 310 och II: 386, såvitt de avsåge de däri under 2 upptagna yrkandena, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en förutsättningslös utredning angående en ekonomisk uppskattning av hushållsarbetet, som kunde ligga till grund för en realistisk bedömning i olika sammanhang av värdet av husmoderns arbetsinsats.

Om en ekonomisk uppskattning av hushållsarbetet

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Värdet av en husmor är ett utomordentligt omtyckt ämne för orationer i olika sammanhang. Det är väl ingen av oss, som över huvud taget sysslat med husligt arbete, som inte blivit föremål för vänliga, för att inte säga överdrivna hyllningar, i synnerhet om vi råkat fylla något jämnt årtal. I middagstal och från föredragsstolar, när det så passat, vid skolavslutningar och invigningar har säkert de flesta av er, mina herrar, någon gång valt att offra några minuter på värdet av en husmor. Något helt annat är det att tala om den ekonomiska uppskattningen av husmoderns arbete i hemmet. Det är så svårt att ingen ens vågat nalkas det, och så höjt över all retorik, enligt vad herrarna i andra lagutskottet gav uttryck åt i debatten kring det utlåtande som här föreligger, att det inte ens går att tala om den saken. Fruarna där hemma, och jag förmodar att de också inneslöt sina kvinnliga kamrater vid utskottsbordet, som också har en sida vänd mot husligheten — åtminstone tog jag åt mig en del av de positiva omdömena — representerade så utomordentligt stora värden att det härvidlag inte alls gick att tänka i timpenning. Det vore, tycktes man anse, nästan något av ett helgerån.

Men det finns åtskilligt som talar för att en mer realistisk och mindre abstrakt uppskattning av husmoderns arbete i hemmet skulle vara värdefull att få för samhället och för henne själv. Det är om denna mera jordbundna aspekt som jag, herr talman, skulle vilja säga några ord.

Det har gjorts en del försök att ekonomiskt uppskatta värdet av husmoderns arbete, varvid man dels gått på linjen att jämföra det med lejd arbetskraft och dels gått in för arbetsvärdering på tidsstudiebasis. Dessa undersökningar är dock dels rätt förlegade och ofullständiga, dels är de att anse mer som biprodukter av undersökningar som har tagit sikte på helt andra mål.

Motionärerna liksom reservanterna i den här frågan är fullt på det klara med att vissa svårigheter är förknippade med

en sådan här undersökning. Men däriifrån och till att anse den som hopplöst omöjlig är dock steget mycket långt. Det finns många faktorer att ta med i beräkningen: familjens storlek, den ekonomiska standarden, bostadens inredning och utrymme och först och främst husmoderns yrkesutbildning, kunskaper och kvalifikationer. Att det går att övervinna dessa svårigheter tycker jag bäst framgår av en undersökning om arbetsförhållandena i hushåll som statens institut för konsumentfrågor gjorde 1957 och som onekligen har mycket av värde att ge. Jag vill därför säga några ord om denna undersökning.

Undersökningen tar sikte på hushållens arbetsförhållanden och en del olika detaljer i detta arbete. Den utfördes genom intervjuer. De intervjuade personerna fick föra dagbok under en vecka. Man gjorde också planskisser över ekonomiutrymmen i bostaden osv. 1 000 husmödrar utfrågades. Undersökningen inriktades på hushåll med barnbidragsberättigade barn och där husmodern hade förvärvsarbete av varierande omfattning. Av de tillfrågade hade 13 procent heltidsarbete och 20 procent deltidsarbete, medan 67 procent saknade förvärvsarbete.

Det är mycket att säga om denna undersökning, och jag har bland annat bara fäst mig vid att dessa husmödrar i stor utsträckning ensamma sköter samtliga sysslor i hemmen, sömnad, strykning, veckotvätt etc. Man har också, och det tycker jag är ganska förtjusande, undersökt hur pass mycket männen deltagit i hushållsarbetet. Undersökningen visar därvidlag att ungefär en tredjedel av männen till heltidsarbetande husmödrar deltagit i diskning och bäddning och cirka en fjärdedel i storstädning, medan motsvarande antal för män till icke förvärvsarbetande husmödrar är mindre än en tiondel. När det gäller en sådan syssla som att borsta sina skor har man konstaterat, att den i alla tre grupperna visar de högsta värdena för männens aktivitet inom hushållsarbetet!

Man har varit så noga i denna undersökning, att man mätt upp tidsåtgången

Om en ekonomisk uppskattning av hushållsarbetet

i veckoboken, där sysselsättningen markerats intill varje kvart, och då förstår man hur pass detaljerat den är utförd. Man har tagit med alla möjliga olika ämnen och arbetsområden, matlagning, diskning, bostadsvård etc. Inom två områden är det särskilt intressant att följa undersökningens resultat, nämligen tvätt och sömnad. När det gäller tvätten har husmödrarna fått redogöra för hur många lakan de tvättar hemma eller skickar bort, och detsamma gäller handdukar etc. I fråga om sömnad har man låtit husmödrarna precisera, om de syr skjortorna, pojknans byxor, flickornas klänningar och blusar etc. hemma och vilken tid som har åtgått för allt detta. Slutligen har man låtit husmödrarna uttala sina önskemål om förbättringar.

Anledningen till att jag har uppehållit mig något vid detta nästan minutvis kartlagda hushållsarbete är att det förefaller mig mycket egendomligt, att man inte kan gå ett steg längre och fråga husmödrarna, vad de har förtjänat på att själva uträtta dessa sysslor hemma jämfört med om de överlätit dem till andra utanför hemmet. Tag bara tvätt och sömnad som exempel. Vilken husmor som helst måste ju kunna räkna ut vad hon förtjänat genom att sy pojkbjorna, blusarna och skjortorna hemma i stället för att köpa färdiga plagg av motsvarande kvalitet i en affär. Och detsamma gäller om tvätten — det måste vara mycket lätt för en husmor att räkna ut vad hon tjänar på att själv sköta tvätten mot vad hon skulle ge ut för att skicka bort den. Enbart ett sådant material måste vara en god grund för den ekonomiska värdering, som vi anser vara värd att utföra.

Går man den andra linjen, alltså att jämföra med lejd arbetskraft, har också vissa försök gjorts att uppskatta det ekonomiska värdet av husmödrarnas arbete. Familjeutredningen beräknade en gång i världen, år 1955, värdet av husmorsarbetet i en familj med två barn till 5 000 kronor. Jag tycker mig minnas att finansminister Sträng en gång bär i riksdagen — det var i andra kammaren

— var nog generös att i en debatt höja det till 8 000 kronor, och det gjorde han nog rätt i med dagens penningläge. Statsrådet Lindström, som i likhet med motionärerna insett behovet av en bättre uppskattning av husmorsarbetet i ekonomiskt avseende, har tagit en hemvårdarinne-lön som utgångspunkt och kommit fram till 10 000 kronor om året. Regeringens uppfattning om husmoderns ekonomiska värde håller sig alltså inte alls inom några låga gränsvärden utan är utomordentligt realistiskt. Men eftersom inte ens regeringen har något annat att stödja sig på än personliga spekulationer är det inte så mycket att lita på. Det borde både för finansministern och familjeministern, som bägge är vana att hålla sig till siffror och fakta, vara av värde att även i detta fall kunna känna samma säkerhet i sadeln som de är vana vid sedan så många regeringsår.

Nå, vad skall vi nu ha för användning av det resultat som den undersökning kommer till, vilken motionärerna nu begär? Ja, det förefaller mig solklart att beräkningsgrunderna blir värdefulla i många sammanhang. Att inordna husmödrarna i vårt socialförsäkringssystem, som i flera fall är grundat på utebliven inkomst, måste väl ändå kammarledamöterna medge har varit svårt. Det är ungefär som runda pluggar i fyrkantiga hål, eller tvärtom, hur man nu vill uttrycka sig.

Att ersättningen vid en husmoders sjukdom liksom beräkandet av pension har förorsakat bekymmer vet vi alla. Detsamma gäller avvägningen av kvinnornas avdrag i deklarationen för den ersättare som de har i hemmet för att kunna sköta sitt arbete, d. v. s. förvärvsavdraget. Även det har kommit till på en slump — man har valt en siffra som man ansett svara mot värdet av den ersättare som måste finnas, men att siffran inte är realistisk vet varje förvärvsarbetande hustru som har vårdnaden av barn.

Likaså borde det när det gäller förskottsbidrag vara av värde att få veta,

Om en ekonomisk uppskattning av hushållsarbetet

vad det egentligen kostar att sköta hem och barn. Detsamma gäller också andra sociala förmåner.

De familjerättsliga underhållsbidragen har alltid försakat bekymmer, och ofta är de avvägda så att de inte svarar mot de reella kostnaderna för hem och familj.

Slutligen har både motionärer och reservanter ansett det värdefullt att få en mera realistisk bedömning av vad det egentligen kostar att vårda och sköta, mätta och kläda barn i en privatfamilj, av det skälet att allt flera husmödrar i våra dagar åtar sig vården av andras barn. De träder i många fall i stället för samhällets barnavård, eftersom det numera är direkt vetenskapligt fastslaget, att familjen är en bättre miljö för uppfostran än vad en anstalt är. Det här gäller inte bara barn och ungdom, utan även andra grupper som behöver vård.

Många av de grupper jag nämnde förs över från anstaltsvård till familjevård, vilket blir oerhört mycket billigare för samhället — jag behöver bara nämna att den månatliga kostnaden för ett barn på daghem enligt senaste uträkningar uppgår till ungefär 700 kronor. Men skall familjevården träda i stället, så måste arbetet läggas på husmödrarna. Vi tycker att det vore anständigt att de finge en skälig ersättning och att inte hela deras arbete betraktades ur idealistisk synpunkt. Ersättningen är emellertid oerhört svår att beräkna om man inte har något realistiskt underlag.

Vad motionärerna och reservanterna har menat är naturligtvis inte att man skall ekonomiskt värdera de personliga insatser för hemmet, för barnen och även för maken som en husmoder gör. Det går självfallet inte att i pengar värdera den trygghet som en mor skapar för sina barn eller för andras barn eller den trivsel hon sprider omkring sig i ett hem — utan vad vi vill ha värderat är de produktiva arbetsinsatser som husmodern utför.

Med dessa ord, herr talman, anser jag mig ha motiverat varför vi begär denna undersökning, och jag hemställer om bifall till den reservation som har fogats till andra lagutskottets utlåtande nr 60.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! För några år sedan förekom en debatt i denna kammare mellan två av dess ledamöter, tillhörande samma parti, som hade olika meningar om någonting som hade timat. Den ene sade om den andre: Han talar gärna och ofta, i regel är hans tal väl genomtänkta, men det är inte alltid han hinner med det utan han talar ändå, och så får han tänka efteråt.

Jag fick detta i tankarna när jag hörde fru Hamrin-Thorells anförande här, och delvis fick jag en känsla av samma slag när jag läste motionen. Det avsnitt vi här behandlar återfinns i den motion, som innefattar den tidigare i dag behandlade frågan om ratificering av likalönskonventionen, men eftersom detta inte är någon likalönsfråga har utskottet avskilt den och tagit upp den i ett särskilt utlåtande.

Utskottet har emellertid — jag höll på att säga trots ett intensivt bemödande, men det är kanske att använda för starka ord — inte kunnat komma underfund med vad motionärerna egentligen vill med detta avsnitt i motionen. Man kan ju vara hur frikostig som helst vid värderingen av en husmors arbete, eftersom det inte kostar någonting — det är ju ingen som betalar det. Skall värderingen ligga till grund för en socialförsäkring av något slag, antingen det gäller frivillig tilläggssjukpenning eller en frivillig anslutning till den allmänna tilläggspensioneringen, så skall familjen själva betala kostnaden för försäkringen. I de allra flesta hem är det väl husmodern som får göra alla värderingar, inte av sitt eget arbete, men av hur pengarna på bästa sätt skall användas, eftersom hon väl i regel får hand om hela avlöningen med undantag för den del som går till föreningsavgifter o. d. Kan hon själv sy åt barnen, så är jag inte säker på att hon värderar arbetet i pengar, men hon är glad över att kunna utnyttja de pengar för något annat ändamål som hon skulle ha använt om hon behövde köpa kläderna.

Om det öppnades möjlighet för hen-

Om en ekonomisk uppskattning av hushållsarbetet

ne att tillförsäkra sig en högre sjukpenning än den nuvarande, som hon ännu inte har utnyttjat, och om möjlighet öppnades för henne att ansluta sig till ATP, skulle hon nödgas ta pengarna ur den kassa hon har att hushålla med. Jag förmodar att det är dessa överväganden som har gjort att anslutningen från de hemarbetande kvinnorna till den frivilliga sjukförsäkringen är så obetydlig som den är. Den är inte mer än 10 å 12 procent av samtliga. För närvarande är visserligen sjukpenningen i den frivilliga försäkringen begränsad till 3 kronor om dagen; den stiger till 5 kronor om dagen 1 januari nästa år.

I utskottet har det sagts att anslutningen är så liten, därför att hemmafruarna tycker att den möjlighet de har att teckna frivillig försäkring rör sig om ett så obetydligt belopp att det inte är lönt att ha besvär med en sådan tilläggsförsäkring. Jag tror att detta är en felaktig bedömning. Jag tror att de befinner sig i den situationen, att de tycker att de måste ta en självrisk för vad de behöver utöver de 3 kronor om dagen, som de är tillförsäkrade genom den obligatoriska sjukförsäkringen, för det första därför att det är relativt dyrt att teckna en frivillig försäkring — cirka 15 kronor per år för varje krona de vill ha om dagen; av det betalar visserligen staten 20 procent i bidrag, men det återstår ändå 12 kronor för dem att betala själva — för det andra därför att de i så stor utsträckning är nödsakade att ändå ha hela omsorgen om hemmet; även om familjemedlemmarna i övrigt får hjälpa till efter bästa förmåga, är det ändå husmodern som får hålla i det hela, beordra inköpen och matlagningen och se till att annat arbete som ovillkorligen måste utföras också blir utfört.

Jag har svårt att tro att det skulle behöva göras en sådan värdering, som det här är fråga om, för att skapa möjligheter till en bättre tilläggsjukpenning än den husmödrarna får rätt till efter den 1 januari. Skulle det visa sig att förbättringen av sjukpenningen upp till 8 kronor om dagen inklusive grundsjuk-

penningen blir så attraktiv, att anslutningen ökar i sådan grad att man kan få ett uttryck för att den tidigare lägre sjukpenningen har varit alltför obetydlig för att stimulera till tecknande av en frivillig försäkring, kan alldeles säkert den gräns, som nu finns vid 5 kronor om dagen för den frivilliga tilläggsjukpenningen, höjas utan att man gör en sådan arbetsvärdering som det här är fråga om. Man kan ju ha vilken uppfattning som helst om värdet av husmoderns arbete, men det är ändå utan vidare fastslaget, att hjälp i hemmet kan man inte få för de nuvarande 6 kronorna om dagen och inte heller för de 8 kronor, som blir det högsta sjukpenningbeloppet efter 1 januari nästa år. Står hjälp att få, så är den dyrare, men tyvärr är det nu inte bara möjligheten att betala hjälpen som är avgörande. Hjälp står i allmänhet inte till förfogande, utan familjen blir i alltför stor utsträckning hänvisad till att klara sig med egna arbetskraftsresurser, och husmodern skulle drabbas av sjukdom i sådan omfattning att hon är oförmögen att utföra sina sysslor eller att dirigera arbetet eller hjälpa till i någon mån.

Det blir kanske något annorlunda när det gäller tilläggs pensioneringen och anslutningen till den. Där blir emellertid kostnaderna ännu högre, och jag skulle tro att även om husmödrarna fick en möjlighet att ansluta sig, så skulle kostnaderna om några år bli av den storleksordningen att den familjebudget, som de har att ty sig till och hushålla med, inte skulle räcka till för en sådan extra försäkring. I och för sig är ju en sådan försäkring inte särskilt nödvändig heller, eftersom efterlevandeförsäkringen ändå ger en relativt god trygghet sedan tilläggs pensioneringen har trätt i kraft, vilket sker den 1 januari 1963.

I motiveringen för yrkandet finns angivna några andra synpunkter, vilkas bedömning säges ha betydelse vid en sådan värdering som det här är fråga om. En del kan jag till nöds förstå, i fråga om andra kan jag över huvud taget inte fatta hur de skulle kunna på-

Om en ekonomisk uppskattning av hushållsarbetet

verkas av en sådan här värdering. Man säger exempelvis att utöver det värde, som en sådan här undersökning skulle ha vid bedömningen av rätten till tilläggssjukpenning och anslutning till tilläggspensioneringen, skulle den ha ett visst värde vid beräkningen av förvärvsavrdragen vid beskattningen. Förvärvsavrdragen är avsedda att utgöra kompen- sation till den utom hemmet arbetande kvinnan. Jag är inte säker på att de här sakerna hör samman. Det är ju här hemmakvinnans arbete, som skall vär- deras, inte kostnaden för den arbets- kraft som skall sättas i stället när hon arbetar utanför hemmet, såvitt jag för- står.

Vidare skulle beräkningsgrunderna kunna ha ett visst värde för fastställan- de av underhållsbidrag och bidragsför- skott för barn, och så anförs ett exem- pel på att ersättningen som det nu är fastställs mera godtyckligt. En uppskatt- ning av hemvårdens ekonomiska värde skulle enligt motionärernas förmenande ha betydelse även i fråga om faststäl- landet av ersättningar av sådant slag som det härvidlag kan vara fråga om.

Jag undrar om inte de ersättningar, som för närvarande i allmänhet utgår för sådana tjänster som omnämnes i motionen är så låga att man visst kan ta upp ett resonemang om höjande av dessa ersättningar utan att som grund för ett sådant krav ha en värdering av den hemmavarande kvinnans arbete. Jag har en känsla av att bakom förslaget inte gärna kan ligga någonting annat än en önskan att få fram ett rent teore- tiskt värde av den hemarbetande kvin- nans arbetsinsats. Någon praktisk be- tydelse skulle detta förmodligen inte få, ty hur frikostig man än vill vara vid en sådan värdering kan man ju ändå inte komma längre än att värdera den till hälften av den familjeinkomst, som familjen har att existera på. Eftersom den hemarbetande kvinnan har att hus- hålla med mannens inkomst, så är det denna som är familjeinkomsten, och de- lar man den i två delar har väl kvinnan fått den ersättning som i den familjen kan utgå för hennes arbetsinsats.

Jag har här givit uttryck för de me- ningar som framförts vid utskottets handläggning av ärendet och som har resulterat i dess avstyrkande av motio- nen, och jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottsutlåtandet.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Rätt skall vara rätt: herr förste vice talmannen brukar ju tänka först och tala sen. Men denna gång ty-cker jag han har tänkt och talat i känsligaste laget. Man riktigt såg, hur den svenska husmodern tog hand om man- nens hela arbetsförtjänst och hur utom- ordentligt förtjust hon sedan var, om hon kunde få litet över, sedan hon söm- mat och lappat och tvättat och utfört alla de övriga sysslorna i hemmet. Det är klart att man förstår vilken lättnad hon måste känna. Men för det första hör det ju inte hit och för det andra frågar man sig, om herr Strand aldrig hört talas om husmödrar som i stället för att taga hand om mannens hela kas- sa har fått tigga om tiorna nu och då. För dem är det kanske inte ur vägen att man stärker deras självaktning ge- nom att tala om att det ekonomiska vär- det av deras egen insats inte är att för- akta i pengar räknat.

Det förvånar mig att herr Strand inte kan inse sambandet mellan förvärvsavr- dragen och en realistisk bedömning av de hemarbetande kvinnornas arbete. Förvärvsavrdragen har ju kommit till för att ersätta de yrkesarbetande kvinnorna för den kostnad de har för det arbete som måste utföras i hemmet. Det är en nödvändig utgift för att kunna sköta ett yrkesarbete och förtjäna pengar. Men om man inte alls vet vad det eko- nomiska värdet är av hemarbetet så kan man ju inte grunda ersättningens stor- lek på fakta och siffror. Det sambandet tycker jag är fullt klart. Visste man vad det kostade att sköta hem och hushåll vore det inte svårt att beräkna förvärvs- avdraget så, att det motsvarade detta värde, eller hur?

Vad sjukförsäkringen beträffar är det

Om en ekonomisk uppskattning av hushållsarbetet

väl en personlig uppfattning hos herr Strand att husmödrarna inte har tagit den därför att de hellre tar risken av att ligga sjuka och låta hushållet gå mer eller mindre vind för våg. För min del har jag en annan uppfattning, och jag kan anföra oändligt många bevis för att husmödrarna inte har tagit denna frivilliga försäkring därför att de anser att summan är så låg och besväret med att skaffa sig det läkarintyg, som behövs efter sju dagar, är så stort för många, i synnerhet i de avlägsnare bygderna, att det inte förefaller dem lönt att ta en sådan försäkring. Där står den ena personliga uppfattningen emot den andra, och jag vidhåller att det skulle vara värt att få en på realistiska ekonomiska grunder utförd undersökning av hushållsarbetet.

Fru CARLQVIST (s):

Herr talman! Reservanterna kräver en arbetsvärdering av husmödrarnas arbete som jag är mycket skeptisk emot. Jag tror att de allra flesta husmödrar vet att deras arbete är värdefullt och att det är uppskattat. Vi vill väl allesamman gärna vara med om att förbättra deras levnadsvillkor.

Om nu den arbetsvärdering, som reservanterna begär, skall ske med hjälp av tidsstudier så ställer jag mig mycket frågande till den saken. Skall tidsstudierna av husmorsarbetet göras i nybyggda moderna bostäder, där husmodern har alla tänkbara tekniska resurser till sitt förfogande och därigenom kan få tid över att använda efter sitt eget gottfinnande och möjlighet till vila? Eller skall tidsstudierna göras i en undermålig bostad — tyvärr har vi ännu sådana i vårt land — där husmodern får använda mycket mera tid till de nödvändiga sysslorna och arbetet därför blir mera betungande för henne själv, hem där man inte kan räkna med en arbetstidsförkortning ens till tio timmar om dagen?

Om det är riktigt som det säges i folktoppartitionen att arbetsvärderingen skulle ligga till grund bl. a. för rätt till

högre dagsersättning från sjukkassan under husmors sjukdom så måste det väl ändå medföra en ganska hög obligatorisk sjukkasseavgift, och det är inte säkert att alla familjer orkar med den utgiften. Så många familjer som det finns i vårt land, så många olika sätt finns det också att sköta och vårda familj och hem. Jag tror att det är lyckligast att låta familjerna, i den mån de kan och vill, sköta sig och sitt hem och sin familj efter bästa förmåga.

Om vi skall kunna hjälpa husmödrarna till en bättre standard, om jag så får säga, tror jag att vi gör det bättre genom våra sociala reformer, ty jag föreställer mig att en sådan här arbetstidsstudievärdering, om den kommer till stånd, måste ta ganska lång tid i anspråk.

Herr talman! Detta område är så stort och så vittomfattande, att man, om man ville, skulle kunna lägga ut texten i det oändliga. Det skall jag inte göra. Jag ber härmed att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KALJSER (h):

Herr talman! När jag har biträtt den vid det här utlåtandet fogade reservationen har det inte berott på någon övertro på möjligheten att komma till en ekonomisk värdering av husmoderns arbete, som kan ge full rättvisa. Alltför stora variationer föreligger i omfattningen av husmödrarnas arbetsuppgifter, detta beroende inte bara på hur stor del av hushållsarbetet som husmodern åtar sig — belyst av fru Hamrin-Thorell — eller på hur stor familjen är eller på de hjälpmedel som husmodern har fått till sitt förfogande för att fullgöra sina arbetsuppgifter — vilket fru Carlqvist talade om. Det beror också på det intresse som husmodern visar för uppgifterna och de förutsättningar hon har att utföra dem. Dessutom kan vissa av husmoderns insatser helt enkelt inte värderas i pengar, t. ex. hennes insats för att bereda barnen en lugn och trygg uppväxt och för att skapa trivsel i hemmet, som det står i utskottsutlåtandet.

Om en ekonomisk uppskattning av hushållsarbetet

I reservationen framhåller man därjämte den arbetsgemenskap, som ofta kan skapas i ett hem, och det är väl i regel omkring husmodern som den arbetsgemenskapen skapas. Inte heller den kan bli föremål för en ekonomisk värdering.

Att jag ändå har biträtt reservationen beror på att det föreligger ett så utbrett intresse för att vinna klarhet i denna fråga. En sådan klarhet skulle kunna leda till en säkrare bedömning av arbetets värde och ge en bättre grundval för debatterna rörande en hel del olika frågor, vilka redan tidigare har omnämnts och vilka jag inte behöver upprepa. Med hänsyn härtill delar jag uppfattningen att möjligheterna att nå fram till någon form av ekonomisk värdering av det husliga arbetet helt förutsättningslöst bör undersökas.

Jag ber därför få tillstyrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Fröken NORDSTRÖM (fp):

Herr talman! Här har i debatten och förut i diskussioner om folkpartiets kvinnomotion talats så mycket om den ekonomiska värderingen av husmoderns arbetsinsats, som en grundval framför allt för socialförsäkrings- och sjukklassificering, och det är helt naturligt eftersom motionsklämman särskilt tar upp den frågan. Men det finns flera motiv för vår önskan om värdering, vilka anges i motionstexten, men som har kommit mer i skymundan i diskussionen. Fru Hamrin-Thorell endast nämnde dem och jag skall spinna vidare på den tråden.

Vi påvisar, att vi önskar en realistisk bedömning av husmoderns arbete också för att få fram en av grunderna för den ersättning, som en familj, och i verkligheten blir det ju husmodern, bör få för att hon tar emot ett fosterbarn, inte minst om hon öppnar sitt hem för ett missanpassat barn eller en missanpassad ungdom, som omhändertagits av samhället. Ett sådant barn skulle eljest få tas om hand på barnhem eller i svåra fall på en ungdomsvårdsskola. Det är som bekant en av linjerna i vår aktuella ung-

domsvård, som vi hyser stora förhoppningar på, att missanpassade ungdomar skall tas om hand i privata hem.

Som det nu är, täcker inte fosterbarnslegorna ens de direkta materiella utläggerna för barnet och än mindre ger de någon ersättning till husmodern för hennes arbete. Jag menar inte, att vi någonsin skall våga hoppas på att kunna ersätta husmodern för vad hennes insats är värd — för all den kärlek, all den tröst, all den uppmuntran och allt annat odefinierbart som hon kan ge det främmande, trasiga barnet, men det vore gott och väl om blott det praktiska arbete som hon utför kunde ersättas.

Vi skall inte tro, att vi i det långa loppet skall kunna räkna med husmödrarnas bistånd i detta kusligt aktuella samhällsarbete, om de inte får en på realistisk grund bedömd ersättning. För ett fosterbarn betalas 40—120 kronor i månaden, och för ett missanpassat barn betalas något mera och det skall sedan räcka till de flesta omkostnader för barnet. Jämför detta med vad ett barn kostar på ett upptagningshem, för närvarande 750 kronor i månaden, eller en ungdom på en ungdomsvårdsskola som i dag kostar samhället 1 000 kronor. Siffrorna visar vilken ekonomisk besparing man gör genom familjevård, och fördelarna för barnen skall jag inte närmare gå in på eftersom det skulle föra för långt. Man kan väl kort och gott bara konstatera, att husmödrarna i dessa fosterhem är underbetalda eller helt obetalda. Och varför?

En mästare, som tar hand om en lärling för en treårig utbildning, kan få 2 000 kronor för besväret, och det är han ärligen värd. Han tar väl oftast hand om en hygglig, framåtsträvande pojke. Men en husmor, som ger ett fosterbarn så mycket av omvårdnad och som kanske kan lära det den hut och hyfs det saknar för att bli en hygglig medborgare, hon får ingenting eller nästan ingenting betalt för sitt arbete!

Den gamla tesen om att fosterföräldrar skulle ta barn för att tjäna pengar på det, är väl knappast aktuell numera, åtminstone hör man den aldrig bland dem som arbetar med barn, som sam-

Om en ekonomisk uppskattning av hushållsarbetet

hället tar hand om i dag. Dagens fosterbarn är inte längre alltid fattiga, övergivna och snälla barn, utan de är ofta — mycket mycket ofta — psykiskt torftiga. De är samhällsovergivna, ganska långt avancerade, missanpassade barn, som fosterföräldrarna har mycket besvär med och som sällan presterar den minsta arbetsinsats.

Talet, om att man skall utgå från att det skall vara enbart av kärlek som fosterföräldrar skall ta hand om barn, och att man inte skall tala om pengar i detta sammanhang, är förlegat. Alla vill vi väl ha en ersättning för vad vi gör, även om vi är kärleksfullt inställda eller till och med har patos för våra uppgifter i livet.

Jag har med avsikt uppehållit mig så länge vid fosterbarnsvården, emedan hela frågan om familjevården och den öppna vården är så aktuell och just fosterbarnsvården är den äldsta och den där vi har samlat de flesta erfarenheterna. Redan nu har vi dock familjevård på andra områden — exempelvis inom sinnesslöfvården och inom den lättare sinnessjukvården. Snart har vi kanske familjevård inom den enklare konvalescentvården. Och familjevård kommer kanske att ingå som ett led i rehabiliteringen. Man vet inte var det kommer att stanna, och jag som inte är anstaltsälskare hoppas helt naturligt, att vi kommer att kunna gå långt på denna väg.

Det synes mig vara värdefullt att vi får en realistisk bedömning av vad åtminstone den manuella delen av det husliga arbetet är värd bland annat av denna orsak.

Jag tror att en arbetsvärdering också skulle få en annan betydelse. Har vi en bättre grundval för vad husligt arbete är värt, så får vi också en bättre grundval för vad husligt kunnande är värt, och då får vi också en mycket bättre grundval för bedömning av hur mycket vi bör satsa på huslig utbildning.

När vi nu, herr talman, endast begär en förutsättningslös utredning, borde vi kunna få den.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Hamrin-Thorell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 60, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hamrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 43.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 62, i anledning av väckt motion om arbetstidsreglering för personal inom den yrkesmässiga biltrafiken, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om utjämning mellan församlingarna av kostnaderna för byggande och underhåll av kyrka

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av motioner om utjämning mellan församlingarna av kostnaderna för byggande och underhåll av kyrka.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 148 i första kammaren av herr *Pettersson, Harald, m. fl.* och nr 181 i andra kammaren av herr *Larsson* i Julita *m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning huruvida och på vilket sätt en utjämning av kostnaderna för territoriell församling åvilande skyldighet rörande byggande och underhåll av kyrka kunde åstadkommas samt att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 148 och II: 181, icke måtte föranleda annan riksdagens åtgärd än att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att motionerna jämte detta utlåtande måtte överlämnas till 1958 års skatteutjämningskommitté.

Herr **PETTERSSON, HARALD**, (cp):

Herr talman! Den fråga det här gäller har ju tredje lagutskottet mycket utförligt behandlat i sitt utlåtande. Jag måste säga att utskottet är värt ett tack för detta arbete. När skillnaderna i detta avseende är så stora som de nu är — inte mindre än 762 församlingar har en utdebitering som är mer än dubbelt så stor som medeltalet skulle vara, om kostnaderna jämnt fördelades — måste denna fråga naturligtvis ägnas en viss uppmärksamhet.

Vi har ju 2 553 församlingar, och vi vet att det finns församlingar som har en utdebitering till kyrkligt ändamål som är inte mindre än 3 kronor och 80

öre, och vi vet att det också finns församlingar där utdebiteringen bara utgör några öre. Jag kan nämna att inte mindre än 76 procent av församlingarna på Gotland har en kyrkokommunal utdebitering som ligger över det dubbla riksmedeltalet, om kostnaderna jämnt fördelades.

Utskottet har ansett att man inte bör tillsätta någon särskild utredning för denna fråga utan vill hänföra den till 1958 års skatteutjämningskommitté.

Det är bara en sak, herr talman, som jag skulle vilja understryka. Utskottet säger att när det gäller fördelningen av kostnaderna för kulturhistoriskt betydelsefulla kyrkobyggnader anser inte utskottet att detta kan ske över ett skatteutjämningsförfarande utan vill här pröva andra vägar. Utskottet säger: »Emellertid synes det utskottet naturligt att en undersökning i denna fråga föregår ett slutligt ställningstagande i skatteutjämningsfrågan.» Jag tycker att detta är ett betydelsefullt uttalande som tredje lagutskottet har gjort.

Jag har, herr talman, icke något yrkande men vill bara understryka den mening jag nyss återgett.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av väckta motioner om åtgärder för att öka beståndet av lax; och

nr 40, i anledning av väckt motion om utredning angående områden för trälfiske vid ostkusten.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelse, nr 363, till Konungen angående val av en fullmäktig i riksgäldskontoret med suppleant;

Interpellation ang. inskränkning av driften å järnvägen Malmö—Simrishamn
dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 364, för herr Karl Torsten Fredriksson att vara fullmäktig i riksgäldskontoret; och

nr 365, för herr Olof Walfrid Wiklund att vara suppleant för en fullmäktig i riksgäldskontoret.

Interpellation ang. inskränkning av driften å järnvägen Malmö—Simrishamn

Herr ÅKESSON (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Enligt ett från statens järnvägars tionde trafiksektion i Malmö meddelande (PM) till Simrishamns stad och Tomelilla köping skall persontrafiken å bandelen Malmö—Simrishamn fr. o. m. nästa tidtabellsskifte helt omläggas. Sålunda skall av f. n. 4 genomgående dagliga persontåg i vardera riktningen 3 indragas på den 21 km långa bansträckan Sjöbo—Tomelilla. Från Sjöbo till Malmö skall persontrafiken upprätthållas i stort sett liksom nu och å bansträckan Tomelilla—Simrishamn också med i stort sett samma antal tåg. Förbindelser Simrishamn—Malmö och vice versa kommer i stället att ordnas de längre sträckorna över Ystad resp. Eslov. Trafiken Sjöbo—Tomelilla skall enligt förslaget ombesörjas med landsvägsbuss, som i regel ej har förbindelse med tågen mot Simrishamn.

Omläggningen av trafiken i enlighet med förslaget kommer att för de resande i flertalet fall medföra cirka 20 minuters längre restid, varför genomgångstrafiken Malmö—Simrishamn säkerligen kommer att minskas.

Omläggningen förefaller i hög grad egendomlig. Den innebär nämligen att den bästa och snabbaste förbindelsen Malmö—Österlen-området skulle avbrytas på denna mittsträcka Sjöbo—Tomelilla av 21 km längd. På denna finns f. n. endast en manuell bevakad station samt två trafikplatser. Underhåll och bevakning av bansträckan måste verkställas trots nedskärningar av persontrafiken. Det kan därför ifrågasättas, huruvida nå-

gon besparing kommer till stånd genom de föreslagna indragningarna.

Sydöstra Skåne är ett område, där det f. n. pågår en stark befolkningsminskning. Kommunerna ser med bekymmer på detta förhållande. Från kommunernas sida göres allt för att motverka nuvarande tendenser till utflyttning. Men en förutsättning att deras strävanden lyckas är att kommunikationerna är goda, så att industrier här kan finna det möjligt existera.

Många anser att den nu föreslagna indragningen kan bli ett led i försämring av driftresultat på bansträckan Malmö—Simrishamn, så att en nedläggning av trafiken på huvuddelen kan bli följden. En fullständig redovisning hur den framtida trafiken skall ordnas i denna del av Skåne vore lämplig, innan så drastiska åtgärder, som nu föreslagits, vidtages. Likaledes torde i en så viktig fråga länsstyrelserna i de båda länen ha informerats och dessa kontaktat berörda kommuner.

Under hänvisning till vad som anförts anhåller jag om riksdagens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra följande frågor:

a) Anser herr statsrådet att de indragningar, som nu föreslagits å bansträckan Malmö—Simrishamn, kommer att för denna bandel lämna ett bättre driftresultat?

b) Anser herr statsrådet att en försämring av kommunikationsmöjligheterna i denna del av Skåne är försvarbar med hänsyn till den redan pågående uttunningen av befolkningsunderlaget i sydöstra Skåne?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag ber att få meddela att plena i fortsättningen av denna och under nästa vecka kommer att hållas fredagen den 18 november kl. 14.00 (bordläggningssplenium), tisdagen den 22 november kl.

16.00 (bordläggningsplenium), onsdagen den 23 november kl. 14.00 (arbetsplenium) samt fredagen den 25 november kl. 14.00.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.57.

In fidem

K.-G. Lindelöw